

A felnőttkori nyelvtanulás motivációi

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. A motiváció szakirodalmi megközelítései	5
2.1 A motiváció fogalmi áttekintése	6
2.2. A tanulás és motiváció kapcsolata	10
2.3. Motivációs elméletek és modellek	13
2.3.1 A motiváció tartalomelméleti megközelítései	13
2.3.2 A motiváció folyamatelméleti megközelítései.....	16
3. Motivációkutatások	17
3.1 Hazai motivációkutatások	17
3.2. Külföldi motivációkutatások	28
4. A felnőtt nyelvtanulók körében végzett kérdőíves vizsgálat eredményei	36
4.1 A kutatás módszertana	36
4.2. A kutatás hipotézisei	37
4.4 A családi háttér szerepe a felnőttkori nyelvtanulásban	38
4.5 A felnőttkori tanulásra jellemző motivációs tényezők vizsgálata.....	40
4.6 A nyelvtudás vizsgálata.....	42
4.7 Az idegennyelv-tanulási motiváció vizsgálata	45
5. Összegzés.....	50
Felhasznált irodalom	52

1. Bevezetés

Napjainkban elengedhetlenné vált a folyamatos tanulás. A korábban megszerzett ismeretek hamar elavulhatnak, - itt különös tekintettel veszélyeztetve vannak azok, akik a rendszerváltás előtti időszakban szerezték képesítésüket – az információs-technikai forradalom egyre erőteljesebben jelentkezik minden ágazat szintjén. Az emberek elsősorban a munkanélküliségtől való félelem miatt próbálnak újabb és újabb ismereteket megszerezni. Mások a munkahely megőrzésének érdekében, újabb végzettségért vagy éppen az életminőség javulásának céljából nyúlnak újra a könyvekhez. Az emberek egyre inkább rádöbbennek arra, hogy a tanulás egyfajta életstílussá válhat, ha nem szükségként, hanem kikapcsolódásként tekintenek rá. A család szerepe is fontos a felnőttkori tanulásban. A gyermeknevelésben a szülők példaképet és támaszt egyszerre jelentenek a gyerekeik számára. Feltételezhető, hogy ha a szülő tanul, a gyerek is szívesebben fog tanulni.

Manapság egyre inkább igyekeznek a vállalatok és cégek képzéseket biztosítani a dolgozóik számára, főként a nyelvképzést részesítik előnyben. Az idegennyelv-ismeret társadalmi igényként és munkaerő-piaci követelményként is egyaránt megjelenik.

Az idegennyelv-oktatás első színtere az alapfokú oktatás, ahol a tanítók fontos célja, megkedveltetni a nyelvtanulást a gyerekekkel. Ha már „kicsiként” is pozitív élményekkel párosul a nyelvtanulás, akkor nagy valószínűséggel felnőttként sem fog nehézségeket okozni a nyelvtanulás.

A nyelvtanulás, mint az élethossziglani tanulás része gazdasági igényeket is hordoz magában. A hazánkban telephellyel rendelkező külföldi vállalatok, elsősorban olyan munkatársakat keresnek, ahol a napi szintű idegen nyelvű kommunikáció nem okoz nehézséget. Ugyanakkor a hazai munka-erőpiac telítettsége miatt a friss végzettséggel – akár szakmáról, akár diplomáról beszélünk- rendelkezők jelentős része külföldön próbál elhelyezkedni, ahol szintén elengedhetetlen a nyelvismeret a mindennapi boldoguláshoz.

A felsőoktatásban, egy választott idegennyelv-ismerete alapvető követelmény a diploma megszerzéséhez, ez azonban nem feltétlenül elég ahhoz, hogy kifejezően és választékosan beszéljünk egy nyelvet. Ehhez hozzátartozik, hogy a nyelvtudás egy olyan készség, amely folyamatosan új ismeretekkel gazdagodhat pl.: szókincs, szófordulatok stb. Így a nyelvtanulás nemcsak az iskolakötelezettség időszakára és a fiatal felnőttkorra korlátozódik, hanem az egész életre kiterjed.

A nyelvtanulás, az Európai Unió egész életen át tartó tanulás közösségi politikájának is részévé vált az utóbbi évtizedekben. Nemcsak dokumentumaiban¹ szólal fel a nyelvtanulás mellett, hanem az utóbbi időben az oktatás és képzés területén az Európai Nyelvi Díjat adományozza, azoknak akik a nyelvtanulás és –tanítás területén valami újat tudnak bemutatni. Pl.: nyelvtanítási módszer, nyelvtanulási mód. Az Unió ezzel próbálja ösztönözni tagországait a nyelvtanítás színvonalának a javítására, hiszen a közösségi politika szerint minden uniós polgárnak a saját anyanyelvén, angolul és még egy választott idegen nyelven is nyelvi ismereteket kellene elsajátítani. Érdekes kérdésként merülhet fel, hogy vajon az emberek mi alapján választanak idegen nyelvet. Az Osztrák-Magyar Monarchia idején a német, majd a szocialista időszakban az orosz volt a „kötelező” nyelv. Manapság nincs megadva, hogy ki milyen nyelven tanulhat, - ugyanúgy elsajátítható az angol, a német, a francia, az olasz akár még a kínai nyelv is - de vannak bizonyos tényezők, amelyek befolyásolhatják a választást. Ilyen például a gazdaság, a társadalom, a munkaerőpiac, a család stb. Ezek közül az egyik legfontosabb a gazdaság, mely szoros kapcsolatban van a munkaerőpiaccal. Ez azért meghatározó, mert a legtöbb álláshirdetésnél feltüntetik a betöltendő pozícióhoz szükséges nyelvismeretet. Napjainkban ez leginkább az angol. Fontos tényező lehet még az idegennyelv-választás szempontjából a család. Pl.: Ki milyen nyelven tanult a családban? Milyen segítséget nyújthatnak a nyelvtanuláshoz a családtagok? Ezek alapján a nyelvtanulási motiváció kiválóan összekapcsolható a nyelvválasztás kérdéskörével, de ez most nem ennek a dolgozatnak a témája.

Ebben a tanévben befejezem andragógia tanulmányaimat felnőttoktatás-szervező szakirányon. Három évvel ezelőtt azért választottam ezt a szakot, mert szerettem volna képzéseket szervezni, olyan felnőttek számára, akik szívesen sajátítanak el új tudást fiatal éveik elmúlásával is. Reményeim szerint szervezhetek majd különböző nyelvi képzéseket is. A dolgozatom fő célja, a felnőttek idegennyelv-tanulás motivációs jellemzőinek a vizsgálata. A felnőttkori tanulás motivációi egy széleskörű téma, hiszen számos szempontból vizsgálható. Pl.: Miért tanulnak a munkanélküliek? Miért szereznek újabb ismereteket azok,

¹ Pl.: Európai Bizottság (1996): Tanítani, tanulni. A kognitív társadalom felé (Fehér könyv). Budapest, Munkaügyi Minisztérium
Európai Bizottság (2000): Memorandum az egész életen át tartó tanulásról.
[http:// www.nefmi.gov.hu/europai-unio-oktatas/egesz-eleten-at-tarto/memorandum-tanulas](http://www.nefmi.gov.hu/europai-unio-oktatas/egesz-eleten-at-tarto/memorandum-tanulas)
Letöltés: 2012. október 30. 8:00 h
M. UNESCO Bizottság (1997): Oktatás – rejtett kincs: a Jacques Delors vezette Nemzetközi Bizottság jelentése az UNESCO-nak az oktatás XXI. századra vonatkozó kérdéseiről. Budapest, Osiris Kiadó
Európai Közösségek Bizottsága (2006): Felnőttkori tanulás: tanulni sohasem késő.
http://www.tpf.hu/document.php?doc_name=/grundtvig/olvasmanyok/tanulnisohasemkeso_hu.pdf
Letöltés: 2012. október 30. 8:30 h

akik már rendelkeznek valamilyen végzettséggel? Melyek azok a motivációs tényezők, melyek biztosítják a folytonos és sikeres tanulást felnőttkorban is? A felnőttkori nyelvtanulás is számos kérdést vet fel. Pl.: Miért mondható, hogy a felnőttkori nyelvtanulás elsősorban a munka világához köthető? Miért tartanak a munkavállalók attól, hogyha nem rendelkeznek megfelelő nyelvismerettel, akkor a munkahelyi pozíciójuk veszélybe kerül?

Saját kutatásomat az Észak-alföldi régióban végeztem felnőttek körében. Céljaim eléréséhez különböző kutatási módszereket alkalmaztam. Szakirodalmi elemzést készítettem és kérdőíves vizsgálatot végeztem. A kérdőív fő témakörei: a megkérdezett családi háttere, az általános tanulási motivációi, az idegennyelv-tudására vonatkozó háttér adatok, az idegennyelv-tanulási motivációs jellemzői (a kérdőív ²részletesen a 7. számú mellékletben).

Dolgozatomat az elméleti fejezetében a motiváció és a felnőtt tanulás alapfogalmait (pl.: a felnőtt, a felnőtt tanulás, motívum, önszabályozó tanulás, motiváció, belső motiváció, külső motiváció, tanulási motiváció, a tanulás motívumai, nyelvtanulási motiváció, integratív motiváció stb.), valamint a motiváció és a tanulás közötti kapcsolatot tárgyaló munkákat elemzem. A második fejezet a különböző motivációs elméletek (tartalomelméleti és folyamatelméleti szempontból) áttekintő bemutatása. A harmadik fejezetben néhány motivációs tárgyú vizsgálatot szeretnék ismertetni, amelyek segítséget nyújtottak a saját kutatásom hipotéziseinek a megfogalmazásában. A dolgozat utolsó fejezete pedig az általam végzett kutatás eredményeit tartalmazza.

2. A motiváció szakirodalmi megközelítései

Ez a fejezet elsősorban a motivációhoz kapcsolódó szakirodalmi megközelítéseket tartalmazza. Fontos a téma vizsgálatához, hiszen minden tudományos munkához kapcsolható valamilyen elméleti háttér, amelyet a tudományterület szakemberei alakítottak ki az évtizedek folyamán. A motiváció vizsgálatával számos hazai és nemzetközi kutató foglalkozott már, de az emberi motivációs folyamatok vizsgálata mindig hasznos lehet, hiszen a hajtóerőként megjelenő társadalmi szükségletek folyamatosan változnak. Ebben a fejezetben a motiváció fogalmának az áttekintése, a tanulás és a motiváció kapcsolatának a feltárása, valamint különböző motivációs elméleteknek a kifejtése található tartalomelméleti, illetve folyamatelméleti szempontból.

² A kérdőív összeállításában Péter- Szarka Szilvia (2007): Az idegennyelv-tanulási motiváció jellemzői és változásai a felső tagozatos életkorban című munkájának a kérdőíve, valamint Juhász Erika és Márkus Edina (2012): A felnőttkori tanulás módszereiről és motivációjáról című vizsgálatának a kérdőíve nyújtott segítséget.

2.1 A motiváció fogalmi áttekintése

A *felnőtt* az andragógia egyik kulcsfogalma, mivel az élethosszig tartó tanulás szereplőjéről beszélünk. Az egész életen át tartó tanulás alanyi jognak tekinthető, hiszen az ember folyamatosan próbálja azt a tudást elsajátítani, amely a mindennapi életéhez szükséges. (Sz. Molnár, 2009) A felnőttiségre nemzetközileg nincs elfogadott fogalom. A meghatározások egy-egy kulcstulajdonságot emelnek ki, amelyek segítséget nyújtanak ahhoz, hogy közelebb jussunk a jövőbeni pontos meghatározáshoz. A következő három definícióból arra következtethetünk, hogy a felnőttiség valamilyen érettséghez köthető, amely egy bizonyos életkor eléréséhez társul.

A felnőttképzésben jól elterjedt fogalom Paterson definíciója: *felnőttek*: azokat az embereket tekinthetjük felnőtt státuszban lévőknek (a legtöbb társadalom túlnyomó többsége), akik képesek a szellemi adottságoknak, fizikai erőknek, kultúráknak, szokásoknak, viselkedéseknek stb. legszélesebb lehetséges típusait gyakorolni. Felnőttek mondhatóak az életkoruk alapján, és ennek megfelelően az érettség jegyeit várjuk el tőlük. Azonban a felnőttek nem alapvetően érettek, de feltételezhetően érettnek kell lenniük és ez az a szükséges feltételezés, ami az ő felnőttiségüket igazolja. (Paterson, 1979)

A *felnöttség* meghatározása szubkultúráként és társadalmanként változik. Az andragógiában a különböző sajátosságok együttese: anatómiai, biokémiai fiziológiai életkor; pszichikus életkor; szociális életkor; a két utóbbival szorosan összekapcsolódó morális, értékrendbeli érettség. (Zrinszky, 2005)

A *felnött státusz* az ember fejlődési szakaszának egyik állomása, amely nem egységesnek tekinthető. Az elérése után a változás tovább folytatódik, amit az andragógiában a tanulás, a tapasztalatszerzés és a társas kapcsolatok összefüggéseiben vizsgálunk. A tanulás kialakításánál figyelembe kell venni a testi és szellemi egészséget. A testi egészség részeként megjelenik az érzékelés és észlelés, a mozgás, a reakcióidő, a figyelmi műveletek, a tudatműködés és az emlékezeti teljesítőképesség. Ha viszont a személyiséget vesszük figyelembe, akkor a lelki tulajdonságokra kell gondolnunk. (Sz. Molnár, 2009)

Zrinszky szerint *felnött tanulónak* tekinthető minden olyan tanköteles kort (Ez országonként változik.) betöltött (állam)polgár, aki munkája mellett vagy annak hiányában bármiféle indíttatásból önként vagy külső készíttetésre vállalja tudása, képességei, kompetenciái fejlesztését. (Zrinszky, 2005) A felnőttek életében különböző módon jelenhet

meg a tanulás. Ez függ a ráfordított időtől, az előzetes tudástól és képességektől, a tanulási kedvtől és lelkesedéstől, a családtól és munkahelytől, valamint az anyagi lehetőségektől.

Az elmúlt évtizedekhez hasonlóan napjainkban is létezik az a definíciós probléma, amely a *felőtt tanulás* fogalmával jelentkezik. Ennek az egyik oka, hogy nincs általánosan elfogadott meghatározása a felőtt tanulóknak, illetve nincs megadva a felőttkori tanulás pontos jellemzői sem. Ami az életkorra vonatkozik, például Dániában 18 év fölött vehet részt valaki a felőttoktatásban, 17,5 éves kortól lehet népfőiskolai tanfolyamra járni és 25 év felett lehet szakmai képzésben részt venni. Ez a csoportosítás országoként eltérő lehet.

A *felőttkori tanulás* fogalmába beletartozik a formális, az informális és a nonformális képzés és oktatás, valamint figyelembe kell venni, hogy a felőtt sokféle célból tanulhat. Pl.: munkahelyi követelmény, önmegvalósítás, pályamódosítás, személyiség fejlesztés stb. Ezek a szempontok rávilágítanak arra, hogy a felőttkori tanulásnak számos összetevője van, olykor viszont az egyik legfontosabb tényező hiányzik a tanulásból: a pénz és az idő. (Mihály, 2003)

Az *önszabályozó tanulás* a felőttök körében elterjedt tanulási forma, mivel gyakran nincs lehetőségük formális keretek között tanulni. Az önszabályozó tanulás esetén az egyén saját magát motiválja a tanulási tevékenységre, önmaga tervezi, vezérli és strukturálja a folyamatot. Az önszabályozó tanulásban az egyén képes személyes céljait megfogalmazni, figyelembe venni saját képességeit és -e kettő vonatkozásában kialakítani a tanulási stratégiáját. Itt nem lép fel annak a veszélye, hogy a mások által kitűzött célok miatt a tanulási folyamat abbamarad. (Réthy, 2003:47)

A *motiváció* és a *motiváció* két olyan fogalom, amelyek a témám kulcsfogalmainak tekinthetők. A motivációk összességét általában motivációnak tekintjük, de meghatározásaik, hasonlóan a felőttkori tanulóhoz nehezen megragadhatóak. Az a tény, hogy milyen definíciót alkalmazunk, függ az érintett tudományterületektől.

Kozéki szerint „a motiváció legegyszerűbb megfogalmazásban vágyat jelent, olyan eseményekre, dolgokra irányuló gondolatok, képzetek csoportja, melyeket az egyén szeretne elérni, megszerezni, melyekben az egyén részesülni szeretne.” (Kozéki, 1975:8) A *motiváció* egy másik meghatározás szerint „az élőlény olyan állapota, amely befolyásolja, hogy elkezdjen vagy folytasson egy viselkedéssorozatot.” (Atkinson és szerző társai, 1994:602) Ez a megközelítés nagyon közel áll a motiváció fogalmához, ezért is használják a motiváció szót, kevesebbet a szakirodalomban.

A *motivációról* Fröhlich (1996, 266) pszichológiai szótárában az alábbi fogalmat találjuk: „A latin *motivus* (mozgást kiváltó) szóból származó átfogó fogalom; azon

folyamatok összessége, amelyek a viselkedésnek intenzitást, meghatározott irányt, és lefolyási formát kölcsönöznek, amelyek tehát az egyéni aktivitások lefolyásának fölérendelt szakaszaiként jelentkeznek.”

Báthory által meghatározott fogalom szerint a *motiváció* egy belső állapotnak tekinthető, amely befolyásolja az embert abban, hogy egy cselekvést elkezdjen vagy folytasson. Ez a cselekvés szerepet játszhat a saját szükségleteinek kielégítésében, céljai elérésében. (Báthory, 1985)

A motiváció vizsgálatánál figyelembe kell venni a *motivációs változókat*, amelyek szoros kapcsolatban állnak az egyén teljesítményével. Motivációs változónak tekinthető pl.: a kíváncsiság, az erőfeszítés, a befektetett energia, a szorongás, a tanulási vágy stb. Ezek a változók befolyásolják, hogy az egyén mennyire képes új tudást, képességeket, jártasságokat elsajátítani vagy éppen a segítségükkel következtetni lehet arra, hogy egyes készségeket milyen valószínűséggel használ az egyén. (O’Neil, 1999)

Dörnyei (1987) szerint a *motiváció* az emberi cselekvés intenzitását és irányítását írja le, azt vizsgálja, hogy miért dönt úgy az ember, ahogy dönt, miért hajlandó egyes cselekvések elvégzésére energiát fordítani.

A motivációnak alapvetően 2 típusát különítjük el: a *belső motivációt* és a *külső motivációt*. A belső motiváció (intrinzik) olyan belső indíttatás, amely minden tanulási tevékenységben megjelenik, valamint a tárgyra irányuló érdeklődésben, kíváncsiságban pedig felszínre kerül. A motiváció másik típusa pedig a szekunder (extrinzik) motiváció, amely olyan külső indíték, amely a cselekvés tárgyától általában független. Ilyen például a dicséret, a jutalom, az érdek, a büntetéstől való félelem. A tanulás motiválásában mindkét típus fellelhető, de a stabil, eredményes tanuláshoz a belső motiváció járul hozzá. (Kósáné, 1984)

A *motiváció* típusait illetően azonban egy újfajta megközelítéssel is találkozunk, amely Réthy Endréné nevéhez köthető. Réthyne kutatásai szerint minden motivációs tevékenység elsősorban belső indíttatású, hiszen a motivációt meghatározó viszonyítási alapok elsősorban az egyén személyiségéből fakadnak. Ennek ellenére vizsgálatai alapján négy típust különít el:

1. A beépült (internalizált), belső tanulási motiváció azalatt a szocializációs folyamat alatt alakul ki, amely az ember egész életét végigkíséri, egészen gyermekkortól az időskorig. Az internalizált motívumok olyan hajtóerők, amelyek az egyéni értékrenden belül a személyiséghez kapcsolódnak. Pl.: kötelességtudat, erkölcs, becsület, lelkiismeret. Ennél a motívumnál a pozitív eredmények megerősítik, a kudarcok viszont gyengítik a tanulási motivációt.

2. A belső (intrinzik) tanulási motiváció kiinduló pontja lehet a feladat, a tevékenység, a feladathoz kapcsolódó kíváncsiság vagy érdeklődés. Itt hajtóerővé maga a feladat válik, a tanuló saját örömszerzés céljából igyekszik az ismereteket elsajátítani.
3. A külső (extrinzik) tanulási motiváció a belső indíttatásoktól (pl.:érdeklődés, kíváncsiság, lelkiismeret, erkölcs) függetlenül valamilyen külső hatás következtében alakul ki. Az extrinzik motiváció szociális jutalmak (pl.: jó jegy, tanári dicséret) megszerzésének érdekében vagy negatív következmények (pl.: büntetés) elkerüléséért jön létre. A külső motivációs tényezők kevésbé tartósak, hiszen jutalomért kevesebb erőfeszítést teszünk, mint saját örömszerzéséért. A külső motiváció akkor bizonyul a leghasznosabbnak, ha a tevékenység végzésében az egyén egyáltalán nem motivált.
4. A presztízsmotiváció a belső és a külső motiváció között helyezkedik el. A tanulót az énérvényesítés és a külső versenyhelyzet motiválja, elsősorban hosszútávú tevékenységek esetében, melyek gyors eredményekkel járnak együtt. (Réthyné, 2003)

Réthyné is a két alapvető típust dolgozza fel, azonban figyelembe veszi, hogy az egyén személyisége mekkora szerepet tölt be a motivált tevékenység végzésében. Bármilyen motivációs tényező is jelenik meg a tanulási folyamat közben mindkét csoportosítás alkalmas a motivációs elemzésekhez.

A *teljesítménymotiváció* a humánspecifikus motivációkhoz sorolható, mivel az ember mindig igyekszik a saját környezete és az önmaga által elvárt teljesítmény nyújtására. A teljesítménymotiváció vizsgálatában McClelland és Atkinson emelkedett ki. A teljesítménymotivációra számos definíció született. A teljesítménymotiváció egy vágy, amit feladataink elvégzéséért érzünk az akadályok leküzdésekor, az öröm érzetének kialakulásának érdekében. (Carver- Scheier, 1988) A teljesítményszükséglet a teljesítménymotiváció része. McClelland szerint teljesítményszükséglet alakul azon tevékenységek elvégzésekor, amelyekről az egyén úgy gondolja, hogy sikerrel elvégezheti. A teljesítménymotiváció összetevői:

- az általános motivációs állapot és az elérni kívánt motivációs állapot
- a siker és a kudarc lehetősége
- a motiváció tárgyának vonzereje

A teljesítménymotivációval kapcsolatban megjelenik egy újabb fogalom: az *igénynívó*. Az *igénynívó* az elvégezni kívánt tevékenységgel kapcsolatos igényszintet jelöli meg. Ez az igényszint hatást gyakorol a teljesítménymotivációra. Az emberek igyekeznek képességeiknek, tudásuknak, tulajdonságaiknak megfelelő *igénynívót* felállítani, azért hogy a

kudarcot elkerüljék, viszont az elérhető sikereket lehetőség szerint megvalósítsák. A siker elérése és a kudarc elkerülése egyaránt teljesítményre ösztönzi a cselekvőt. (Fodor, 2007) Összességében elmondható, hogy a teljesítménymotiváció szerint a kudarckerülés és a sikerkeresés, az egyént egyaránt ösztönözheti a motiváltabb viselkedésre. Viszont, ha a cselekvő személy túl magas követelményeket állít saját magával szemben, hiába van meg a motiváltság a tevékenységhez, pozitív visszajelzések (akár saját magunkkal szemben is) nélkül a tevékenység abbamarad.

Látható, hogy a fogalmak több oldalú megközelítésével találkozhatunk a szakirodalomban. Számos kutató foglalkozott és foglalkozik a motivációval, mint a cselekvésre készítés tényezőjével. Elmondható, hogy a fogalmak több ponton megegyeznek abban, hogy a motiváció minden cselekvésben megjelenik, mint a biológiai vagy társadalmi szükségletek mozgatórugója.

2.2. A tanulás és motiváció kapcsolata

A *tanulási motiváció* olyan belső feszültségnek tekinthető, amely irányítja a tanulási tevékenység egész folyamatát. A tanulási motiváció a külső és belső ösztönzők kölcsönhatásában alakul ki, a tanuló-környezet rendszerében. Szituációfüggőnek és tanulhatónak tekinthető, hiszen a speciális tapasztalatoktól folyamatosan változóban van. A tanulás és a motiváció közötti kapcsolatban feltételként jelenik meg, hogy motiváció nélkül nincs tanulás. (Réthy, 2003) Kiss szerint a *tanulási motiváció* olyan különböző eredetű indítékok együttese, amelyek ráveszik a tanulót a tanulásra és a tanulási kedvet a tanulás végéig fenntartják. (Kiss, 1963:249)

A *tanulás* is, mint minden más tevékenység saját *motívumokkal* rendelkezik, amelyek bázisát képezik a tanulás teljes folyamatának. Ezek a motívumok, azonban minden tanulási tevékenységben összekapcsolódva jelennek meg, nem különíthetők el egymástól. Az egyik motívum megléte magával hozhatja a következő kialakulását. A tanulási motívumoknál is megjelenik az anticipáció, a várakozás kifejezés. (A tanulási motívum eléri –e azt a célt, amelyet a motívumban megneveztek.) A felnőttoktatás esetében ezt a motivációs bázist két nagy részre oszthatjuk. Az egyikbe tartoznak azok a motívumok, amelyek ösztönzik az egyént a tanulás megkezdéséhez. A tanulást elindító motívumok leginkább a társadalomhoz és a munkatevékenységhez kapcsolhatóak. Ennek a három elkülönített csoportja:

1. egzisztenciális indítékok. Pl.: munkahelyi előrelépés, magasabb fizetés, utazások, jobb életkörülmények stb.
2. presztízs indítékok. Pl.: erkölcsi elismerés, családi elismerés, társadalmi tekintély stb.
3. érdeklődés és tanulási vágy indítékai. Pl.: fakadhat az előzetes ismeretekből.

Ennek a három motivációs csoportnak az elemei a hosszabb ideig tartó tanulásnak a motívumait alkotják.

A motivációs bázis másik nagy egységét képezik a tanulás folyamatát fenntartó motívumok. Ide sorolhatóak azok a sikerélmények, illetve kudarcélmények, amelyek a tanulás folyamatát fenntartják és megerősítik, vagy a másik lehetőségként megszüntetik. (Csoma, 2008)

A felnőtt tanulás részvételi indítékai már nem a papíralapú tudás megszerzéséhez köthetők. A felnőtteknél ösztönző tényezőként az alábbi csoportokat említi munkájában Sz. Molnár (2009), aki Boshier véleményét vette alapul:

- „A társas kapcsolatok keresése”: A csoportban történő tanuláskor alkalom nyílik új emberi kapcsolatok, esetlegesen barátságok kialakítására.
- „Társas ösztönzés keresése”: Az egyedüllét, az elhagyatottság, az unalom stb. mind kiváltó okai lehetnek az ismeretszerzésnek, hiszen az ember érző lény, akinek szüksége van a külvilággal mindennapos kapcsolatokra.
- „Szakmai előrelépés”: A legfőbb kiváltó ok lehet. Hiszen a munkahely kulcsszerepet játszik az egyének és családjaik életében. A munkahelyszerzés, a munkahely megtartása, a munkahelyi előrelépés mind szükségessé tehetik a tanulást.
- „Közösségi munka”: A mások segítéséért folytatott tevékenység következtében is kialakulhat tanulás.
- „Külső elvárások”: Létrejöhet nem önkéntes tanulás. A családi/ munkahelyi kényszer által kiváltott tanulás magában hordozza annak a veszélyét, hogy a tanulási folyamat nehézségek következtében csökken/ megszűnik.
- „Tudásvágy”: Az egyik fő motiváció lehet a tanulás kedvéért folytatott tanulás, hiszen ennek alapja a kíváncsiság, a tájékozódás és az ismeretszerzés.

Zrinszky (2005) és Maróti (2005:213) szerint bármilyen motívum következtében jön is létre a felnőttkori tanulás, annak a tartósságát és eredményességét az a tény befolyásolja, hogy mennyire képes a felnőtt tanuló az érzelmeit, a gondolkodását, az akaratát és cselekvését a tanulás céljainak elérése érdekében mozgósítani. Központi szerepe van az extrinzik és az intrinzik motivációs tényezőknek, a személyes tapasztalatoknak, a tanulási múltnak, a tanulási stratégiának és az információ feldolgozásához kapcsolódó tényezőknek (pl.: tudatos

gondolkodás, emlékezeti működés stb.) A tanulási motivációt ilyen szempontból nézve az egyén önszabályozó folyamatainak a részeként kell kezelni, hiszen az önszabályozó tanulásnál beszélhetünk a személyes célok megfogalmazásáról, az önkontrollról, a tanulásstratégia- kiválasztó képességről és az önértékelés készségéről. Az önszabályozás egyfajta jutalmazó rendszert alakít ki, ami hozzájárul a sikerélmény eléréséhez, ami pedig fenntartja a tanulási folyamatot. (Réthyné, 2003)

A nyelvtanulás sikerét két tényező meglete határozza meg: a nyelvérzék és a motiváció. A nyelvérzék veleszületett tulajdonságnak tekinthető, míg a motiváció a nyelvtanulás egyik előfeltétele, hiszen meghatározza, hogy mennyi energiát fektet az egyén egy idegen nyelv elsajátításába. (Dörnyei, 1987)

Dörnyei (1996) a *nyelvtanulási motiváció* három szintjét állapította meg: a nyelvi szintet, a tanulói szintet és a tanulási szituáció szintjét. A nyelvi szint az integratív- és az instrumentális motivációs tényezőket tartalmazza. Az integratív motivációs tényezők alatt érti pl.: azokat az érzelmi szálakat, melyek az egyént az adott idegen nyelvhez fűzik, vagy például a külföldiekhez való viszonyulást. Az instrumentális tényezők pedig elsősorban a munka világához fűződően a nyelv hasznosságával kapcsolatosak. A tanulói szint alatt a tanuló személyiségi jegyeit értjük, míg a tanulási szituációs szint a tanulási folyamat jellemzőivel foglalkozik. Pl.: tanulási módszerek, tanulási eszközök. A három szint együttesen alkotja az általános modellt.

Integratív motiváció: a tanuló a célnyelv csoportjába való integrálódását fejezi ki, annak beszélőihez és kultúrájához való vonzódását írja le. Akiknek magas az integratív motivációjuk, integrálódni akarnak a második idegen nyelvi közösségbe, illetve hasonlóvá szeretnének válni a célnyelvet beszélőkhöz. (Dörnyei, 1996)

Instrumentális motiváció: a tanuló az idegen nyelvet elsősorban az életbeli hasznosság céljából kezdi el tanulni. Főként, az érdekli, hol és hogy tudja hasznát venni a megtanultaknak. Megjelennek a jövőre vonatkozó karrierambíciók Pl.: munkahelyen, külföldi utakon. (Dörnyei, 1996)

Összegzésképpen elmondható, hogy a nyelvtanulás összetevőjeként két elem határozható meg: az egyik a nyelvérzék, a másik a motiváció. A nyelvérzék nehezen befolyásolható, hiszen egyesek könnyen tanulnak különböző nyelveket, másoknak kihívást jelent minden egyes szó megjegyzése. Ezzel szemben a motiváció mindenki számára adott, kialakításában pedig az oktatónak is fontos szerepe van. Ha sikerül fenntartani azt az ösztönző erőt, amely a tanulási tevékenységet irányítja, akkor a tanulási folyamat hosszútávúnak

tekinthető. Ha viszont a motiváció nincs jelen a nyelvtanulás során, a résztvevő passzívvá válhat, a tevékenység nem halad előre. A felnőttek esetében motivációként már nem csak a papíralapú bizonyítvány megszerzése merülhet fel, hanem az állás megtartása, a munkahelyi előrelépés, a tanulás öröme stb. Motiváltabbnak tekinthetők, ha a megfelelő segítség biztosítva van számukra.

2.3. Motivációs elméletek és modellek

A tanulási motivációt a kutatók több mint 50 éve kutatják. Sorozatban születnek elméletek, hogy mi is motiválhatja az embert tanulásra. Ezek az elméletek kiegészíthetik vagy megerősíthetik egymást, olykor viszont ellentmondásba kerülnek, melynek oka lehet a versengés, a kutatók közötti személyes ellentét. A motiváció segít megérteni azokat a kapcsolatokat, ahol a „ha-akkor” kifejezéspár megjelenik. A motiváció megértéséhez szükséges ismerni a körülményeket, a tanulási előzményeket és azt a fejlődési útvonalat, amelyet az ember követ a tanulása folyamán. A motiváció tartalmazza azokat a tényezőket, amelyek a cselekvésre, viselkedésre ösztönöznek. (Réthy, 2003:28)

A motivációs elméletek vezetéselméleti szempont alapján két nagy csoportba sorolhatóak. Az egyik nagy csoportot alkotják a tartalomelméletek, amelyek vizsgálatakor elsősorban a munkahelyi motiváció jelenik meg. Pl.: teljesítmény, elismertség, munkahelyi biztonság, fizetés, hatalmi szükséglet. Ide sorolható: Maslow *Szükséglet- hierarchia elmélete* („Piramis-modell”); McClelland *Kapcsolat- Teljesítmény- Hatalom modellje* (KHT); Herzberg *kétféle elmélete* (*Motivációs Higiéniás Teória*); Alderfer *ERG modellje* (*Létezés – Kapcsolat – Fejlődés elmélet*); Hunt *Cél- motiváció elmélete*.

A másik nagy csoportot alkotják a folyamatelméletek, melyek elsősorban azokkal a folyamatokkal foglalkoznak, melyek közben a motiváció alakul. Ide tartozik: *a Célkitűzés elmélet*; *a Vezetés elmélet*; *a Méltányosság- elmélet* és *a Megerősítés elmélet*.

2.3.1 A motiváció tartalomelméleti megközelítései

Maslow, mint a humanisztikus pszichológia képviselője tartalomelméleti szempontból közelítette meg a motivációkutatást. *Motivációelmélete* 1954-ben jelent meg a *Motiváció és személyiség* című könyvében. Megfigyelései alapján úgy gondolta, hogy nem létezik „motivációs csend”, vagyis az emberi cselekvést mindig valamilyen motiváció vezérli. Másik megfigyelése, hogy a motiváció hierarchikus rendszerét a biológiai szükségletek erőssége

határozza meg. Ezért mondható, hogy az éhség alapvető fiziológiai tényezőként megjelenve, elsőbbséget élvez például a szépség utáni vágygal szemben. (Fodor, 2007:207) Maslow a motiváció alapját az alapvető fiziológiai szükségletek kielégítettségében keresi. A Maslow által megállapított szükségleteket előszeretettel ábrázolják piramisként. Ezek a szükségletek gyakran többszöri motivációjúak. Pl.: A szeretet magában hordozza a szexuális megkönnyebbülést, a biztonságigényt, de utalhat a gyengédségre, a törődésre is. (Fodor, 2007:308) A piramisban történő ábrázolás megtévesztő lehet, hiszen a tartományok folyamatosan csökkennek, de ez nem jelenti azt, hogy az önmegvalósítás kevésbé lenne lényeges, mint a fiziológiai szükséglethez tartozó éhség vagy szomjúság. A szakirodalmakban az öt, a hat és a hétrétegű modellek terjedtek el. A hétrétegű modell felépítése: (Bakacsi,2000)

- ✓Önmegvalósítási szükségletek: önkitaljesítés, lehetőségek elérése
- ✓Esztétikai szükségletek: szimmetria, szépség
- ✓Kognitív szükségletek: tudás, megismerés
- ✓A megbecsülés szükséglete: mások tisztelete iránti igény
- ✓A szeretet szükséglete: másokhoz tartozni
- ✓Biztonsági szükségletek: biztonságos világ, stabilitás, rend,
- ✓Fiziológiai szükségletek: éhség, szomjúság, alvás

A szükségletek egymásra épülnek, így érvényesül az a szabály, hogy a magasabban lévő szükséglet csak az alatta lévő szükséglet kielégítettségével teljesülhet. Azonban ez a sorrend felborulhat, hiszen egy művésznak gyakran fontosabb az esztétika élménye, minthogy olyan alapvető szükségletet kielégítsen, mint az éhség. (Fodor, 2007)

McClelland *kapcsolat- teljesítmény- hatalom modellje* háromféle szükségletet különít el, melyek elsősorban szervezeti környezetben jelennek meg. A szükségletek között hierarchikus rendszer nem figyelhető meg, úgy ahogy azt Maslow „*piramis-modelljében*” tapasztaltuk.

1. *Teljesítmény- igény* (achievement need): a létrejövő cselekvést elsősorban a célok elérése és a siker iránti igény motiválja. Mértékét erősen befolyásolja, hogy az egyén milyen előzetes sikerélményekkel rendelkezik.
2. *Hatalom- igény* (power need): az egyén szeretne befolyást gyakorolni másokra. Mások feletti hatalom iránti igénye magas. Azoknak az embereknek, akiknek magas a hatalom iránti igényük, fontos a tisztelet, a presztízs.
3. *Kapcsolat- igény* (affiliation need): az egyén számára fontosak a társas kapcsolatok, ezért tevékenységét elsősorban a szeretet iránti vágy, az elfogadottság, a beilleszkedés motiválja.

A magas kapcsolati igénnyel rendelkezők, igyekeznek társas kapcsolataikat hosszan fenntartani. (Bakacsi, 2000)

Herzberg *kéttényezős elmélete* a munkahelyi elégedettséget vizsgálta. Modelljében a tényezőket aszerint különítette el, hogy melyek szolgálják az elégedettséget (motivátorok) és melyek az elégedetlenséget (higiéniás tényezők). Motivátorok: teljesítmény; elégedettség; a munka tartalma, felelősség, fejlődés. Higiénias tényezők: munka biztonsága, munkafeltételek, fizetés, személyközi kapcsolatok. Az elmélet szerint a motivátorok azok a belső tényezők, melyeket az egyén saját maga tud kielégíteni. Viszont a higiénias tényezők egyfajta külső motivációk, melyek gyakran kielégületlenek maradnak, hiszen a magasabb fizetés vagy a kedvezőbb munkahelyi feltételek mindig megjelennek. (Bakacsi, 2000)

Alderfer *ERG modellje* a Maslow- féle „piramis modellt” tükrözi a különbséggel, hogy hierarchikus rendszer nem jelenik meg. Háromféle szükségletet állapít meg: a létezés, a kapcsolat és a fejlődés szükségletét. 1. Létezés (Létfenntartás) szükséglete tartalmazza az alapvető fiziológiai szükségleteket és a biztonság iránti igényt. 2. Kapcsolat szükséglet tartalmazza a szeretet és a tisztelet iránti vágyat, a valakihez való tartozás igényét. 3. Fejlődés szükséglete tartalmazza az önmegvalósítás és a fejlődés iránti igényt.

Hunt *Cél- motiváció elmélete* azokat a célokat tartalmazza, melyek a munkavállalókat vezérlik a szervezeti környezetben:

- Komfort, anyagi javak: anyagi jólét elérése, stresszt okozó szituációk kerülése
- Strukturáltság: szervezettség megléte és fenntartása
- Kapcsolat: társas kapcsolat kialakítása és fenntartása.
- Elismertség: munkatársak elismertsége
- Hatalom: mások felett gyakorolt hatalom
- Teljesítmény: fejlődés, kreativitás iránti szükséglet

Ezek a célok egymással összekapcsolódva jelennek meg, melyeket számos változó befolyásolhat. Pl.: élethelyzet, életkor, családi állapot. (Bakacsi, 2000:93)

A dolgozatban 5 tartalomelmélet rövid bemutatása található. A tartalomelméletekről elmondható, hogy a motivált tevékenység tartalmi elemeit dolgozzák fel. Elsősorban szervezeti környezetben értelmezendők, melyek belső késztetéseken és külső ösztönzőkön alapulnak.

2.3.2 A motiváció folyamatelméleti megközelítései

A *célkitűzés-elmélet* a hatvanas évek közepén fogalmazták meg, melynek alapja, hogy az emberi cselekedetek tudatos célok következtében zajlanak. A személyiség céljainak általános jellemzői: pozitívak, a jövőre irányulnak, tudatosak és cselekvésre készítetnek. A célkitűzésnek a teljesítményre való befolyásával (teljesítménymotiváció) kapcsolatban kutatásokat végeztek. Az eredmények alapján, ha megvan a képesség és az adott cél, akkor a cél nehézségi foka nem hátrány, inkább előny, hiszen annál nagyobb teljesítményre ösztönöz. (A teljesítmény lineáris kapcsolatban áll a feladat nehézségi fokával.) A kutatások folyamán kiderült, hogy a specifikus és nehéz feladatok esetében nagyobb a teljesítmény, így a motiváció is. Ha a célok elérhetőek és fontosak, akkor az ember sokkal nagyobb elköteleződést érez azok teljesítése iránt. Az elköteleződés kiemelt része a célkitűzés-elméletnek. Kiemelve elmondható, hogy a teljesítményt befolyásolja a kitűzött célok nehézsége, az egyén érzékenysége (milyen képességekkel, információkkal és múltbeli tapasztalattal rendelkezik), valamint hogy a személyes célok mennyire hatnak a kitűzött célokra (elköteleződés mértéke).

Vroom *elvárás elmélete* szerint az egyén a saját elvárásainak megfelelően mérlegeli az eredményeket és veszi figyelembe a kifejtett erőfeszítéseket. Ha tetteiért az ember valamilyen jutalmat kap, akkor motivációja növekedhet, de ha a jutalom általánossá válik, akkor a motiváció csökken.

Az elvárás elméletet a *méltányosság-elmélet* azzal egészíti ki, hogy figyelembe veszi azt is, hogy a kifejtett erőfeszítés megtérül - e , érdemes - e az adott cselekvést elvégezni. A befektetett munkának és a munkáért kapott elismerésnek egyenesen arányosnak kell lennie, különben az egyénben a méltánytalanság érzése alakul ki. (Fodor, 2007)

A *megerősítés elmélet* szerint egy adott jövőbeli cselekvés bekövetkezési valószínűségét befolyásolja ugyanazon cselekvés múltbeli következményei. Ha egy cselekvés pozitív következményekkel járt együtt, akkor az nagyobb eséllyel fog újra bekövetkezni. A megerősítés négyfajta típusát különböztetjük meg: pozitív megerősítés, negatív megerősítés, büntetés és kioltás.

A folyamatelméletek elsősorban azokkal a folyamatokkal foglalkoznak, amelyekben a motiváció alakul. Az elméletek megegyeznek abban, hogy mindig azok a cselekvések a tartósak, amelyek elérhető célokat tartalmaznak, következményeik pozitívak és a teljesítmény elismerésre kerül egy külső személy vagy akár a tevékenység végzője által.

3. Motivációkutatások

Ebben a fejezetben olyan hazai és nemzetközi vizsgálatokkal foglalkozom, amelyeknek témája valamilyen formában a tanulási vagy a nyelvtanulási motiváció volt. A kutatások elsősorban kérdőíves vizsgálatokon alapulnak. Az egyes kutatások megismerése elengedhetetlennek bizonyultak számomra, ahhoz hogy a saját kutatásomat eredményesen végezzem. A kutatások segítséget nyújtottak a vizsgálatom kidolgozásában és a hipotéziseim meghatározásában.

3.1 Hazai motivációkutatások

A felnőttek tanulási motívumai című kutatást *Kerülő* (2006) vezetésével 2005 februárjában készítették nyíregyházi főiskolások körében, akik levelező képzésben végezték a művelődésszervező szakot. Kérdőíves vizsgálatot folytattak, ahol 388 kérdőívet töltettek ki, az akkori 450 hallgató közül.

A vizsgálat célja az volt, hogy megismerjék a hallgatókat jellemző tanulási motívumokat, valamint azokat a tényezőket és okokat, amelyek segítik vagy nehezítik a tanulást. A megkérdezett hallgatók nemek szerinti megoszlásban 74%-ban nő és 26%-ban férfi volt. Életkort tekintve a megkérdezettek háromnegyede 35 évnél fiatalabb. Foglalkozási státuszt illetően pedig 83%-ban aktív dolgozó.

Ebből a felmérésből kiderül, hogy a hallgatók a tanulást ösztönző motívumokat elsősorban a munka világában helyezik el. Legfontosabbnak tartják, hogy a tanulásba fektetett energia, megtérüljön majd a munka során. Továbbá a tanulási tevékenységet ösztönzi a munkahely megtartása (44%), - A tanulásra stabilizációs tényezőként a 35 év felettiek tekintenek. - a magasabb pozíció (40%), vagy éppen az állás reménye (16%) . A tanulási folyamatot fenntartó kiemelkedő tényezők a vizsgálat alapján a sikerélmény (pl.: külső elismerés, jó érdemjegy), az önbizalom és az érdeklődés. Ezzel szemben a tanulást hátráltató tényezők főként az egzisztenciális tényezőkkel függnek össze. Ide sorolhatjuk az önbizalomhiányt, a kudarcélményt, a magas elvárásokat, az irreális célokat és az időzavart (a munkahely és a család viszonylatában). Különösen megnehezíti a tanulást, ha a képzésben résztvevőre az oktató nem felnőttként tekint, és nem veszi figyelembe, hogy családja, munkahelye van. A felnőtt tanulóknak azzal a nehézséggel is szembe kell nézniük, hogy a munkahely sokszor hátráltatja a tanulását. Pl.: nem engedik el vizsgára; konzultációra; szabadságra, a vizsgára való felkészüléshez. A megkérdezett hallgatók 80%-a szerint a munkahelye negatív

véleménnyel van főiskolai tanulmányairól. Egyesek titkolják, hogy felsőoktatási intézménybe járnak.

Összegzőképpen a kutatás eredményei segítséget nyújtanak ahhoz, hogy az intézmények megismerjék és megpróbálják kielégíteni a képzések iránti igényeket. Az elégedett tanuló lehet az adott intézmény legjobb marketingje. A kutatásból az a szemléletváltás is kiderül, mely szerint a tanulók nem kötik életkorhoz a tanulást.

(Kerülő, 2006)

Török (2006) a *Felnőttkori tanulás – célok és akadályok* című kutatása során 2005 decemberében a Nemzeti Felnőttképzési Intézet megbízásából 1200 fő, 18 évnél idősebb személy közreműködésével egy országosan reprezentatív kérdőíves vizsgálatot folytattak. A négylépcsős véletlen mintára alapozott adatfelvétel eredményeit, a KSH népszámlálási adatai alapján négydimenziós súlyozással – nem, életkor, iskolai végzettség és település típus szerint – értékelték. A kutatás alaphipotéziseként azt feltételezték, hogy a felnőttek tanulása lényegében a munka világához köthető.

A vizsgálat céljaként elsősorban a hazai lakosságot jellemző tanulási célokat, motivációkat és akadályokat kívánták meghatározni, valamint azokra az általános szempontokra is kíváncsiak voltak, melyek alapján a felnőtt lakosság tájékozódik a tanulás világában.

A tanulási aktivitás tekintetében a vizsgálat alapján a megkérdezettek kicsit több, mint 10 százaléka tanult szervezett formában valamit az elmúlt egy évben. Ebből 6,5% iskolarendszerben folyt, míg 3,8%-uk iskolarendszeren kívül. A formális oktatást tekintve a nemek szerinti megoszlásban az arányok megegyeznek. Ebben a kategóriában az eredmények közül még fontos megemlíteni, hogy a megkérdezett lakosság legszívesebben valamilyen munkahelyi képzésen venne részt, illetve a tanulási tevékenységet leginkább a diplomával rendelkezők, vagy legalábbis a középfokú végzettséggel rendelkezők preferálják. (Az alacsony végzettségűek csak a televíziós oktatóműsorokat kedvelik.)

Az adatok alapján a tanulás céljai elsősorban a munkapiaci pozícióval kapcsolható össze. Az emberek a választási gyakoriságot nézve leginkább a munkanélküliség félelme miatt tanulnak, és csak utána következik „a munkában való eredményesség” szempontja. Itt megjelenik az is, hogy a munkaerő piac regionális tagoltsága miatt, a vidékiek sokkal jobban tartanak a munkahely elvesztésétől, mint a fővárosiak.

A kérdőívben rávilágítottak az esetleges képzési díjak önerőben történő bekapcsolódásáról. A megkérdezettek leginkább akkor fizetnének képzési költséget, ha az

munkahelyük megtartása, új munkahely, vagy munkanélküliség utáni új munkahely megszerzésére irányulna. A megkérdezettek többsége azért tartja fontosnak a tanulást, mert végzettsége elértéktelenedett, így fél az elbocsájtástól.

Akadályként merülnek fel az alábbi tényezők a tanulásban:

1. a tanulásra több a ráfordítás, mint az elért haszon
2. a képzések hosszúsága
3. a vizsgák szükségessége
4. időhiány, a munkával eltöltött magas óraszám miatt

Összegezve elmondható, hogy a felnőttkori tanulás elsősorban a munkaerő piachoz köthető. Az is kiderül, hogy a képzések rugalmatlanok és nemcsak a munkaerő-piaci elvárásokat, hanem az egyéni igényeket is figyelembe kellene venni. (Török, 2006)

A felnőttkori tanulás területén számos kutatást végeztek. Én a számomra két legmeghatározóbbat emeltem ki, amelyeknél elsősorban a munkahelyi pozícióhoz kötődően jött létre a felnőttkori tanulás. Pl.: munkahelyi előmenetel, munkahely megtartása, bekerülni a munkaerőpiacra stb. Viszont a tanulás kialakulásában meghatározó lehet még a cselekvéstudásvágy (pl.: jobb állampolgárrá válni, tájékozottabb lenni, megfelelni a képzettségi követelményeknek), és a társaság keresése (pl.: boldogabb emberré válni, valahova tartozni, új embereket megismerni stb.) is motiváló lehet.

A nyelvtanulást és a nyelvtudást befolyásoló tényezők címmel országos reprezentatív mintán alapuló kutatást végeztek a SZTE-MTA Képességkutató Csoport tagjai *Csapó* (2001) vezetésével 2000 tavaszán (április-május). A kutatást az Oktatási Minisztérium kezdeményezte, melynek célja, hogy helyzetjelentést adjon az idegen nyelvek magyarországi oktatásáról, a tanulók nyelvtudásáról és a nyelvtudást meghatározó tényezőkről. A vizsgálat általános osztályokra és nyelvi csoportokra vonatkozott. Az adatfelvétel a nyelvi csoportokban kitért a diákok idegen nyelvű írására, olvasására és szövegértésére is. Az iskolák kiválasztásánál ügyeltek arra, hogy a regionális, a településbeli és az iskolabeli különbségek is megmutatkozzanak. Egy összetett mintáról beszélhetünk, hiszen 316 iskolából (1154 osztályból), közel 30000 tanuló töltötte ki a felmérést. (24000 tanuló a nyelvi tesztet is megoldotta.) A vizsgálatban csak teljes iskolákat mértek fel, annak érdekében, hogy egy iskolán belül a különböző osztályok is összehasonlíthatóvá váljanak. A felmérésbe a gyengébb nyelvtudással rendelkező diákok is bekerültek, hiszen csak így tudtak a nyelvtudásról egy általános képet kapni a szakértők.

6. 8. és 10. évfolyamok általános osztályaiban és nyelvi csoportjaiban (angolt vagy németet tanuló diákok) került sor a tesztek kitöltésére. Az adatgyűjtés eszközeként olyan tesztek alkalmaztak, amelyek az alábbi információkat nyújthatják:

- nyelvi készségek szintje
- három nyelvi készség szintje
- az általános értelmi képességeket jellemző gondolkodás szintje
- „az iskolához és a nyelvtanuláshoz való viszonyt tükröző attitűdök” szintje
- a tanulók háttéradatai

A felmérés eredményei azt mutatják, hogy a nyelvválasztást befolyásolja az iskola regionális elhelyezkedése. Nyugat - Dunántúlon inkább németet (89,6%) választanak a diákok, míg Közép – Magyarországon (72,2%) inkább angolt. A nyelvválasztást illetően az anya iskolai végzettsége is meghatározó. Az alacsonyabb iskolai végzettségű anyák gyerekei inkább németet, míg a diplomával rendelkező anyák gyerekei inkább angolt tanulnak. A vizsgálat szerint a gyerekek képességeit és teljesítményét befolyásolja a regionális megoszlás, a település nagysága, az anya végzettsége és a nem is. Jobb eredményekkel zártak a Nyugat – Dunántúl lakói; a nagyobb településről származóak; a diplomás szülők gyerekei és a lányok.

A kutatást összegezve az eredmények alapján megerősödik az a tény, hogy a nyelvtanítás eredményessége pozitív irányban változott az elmúlt időszakban. Viszont számos befolyásoló tényező létezik, amelyek mentén különbségek alakulnak ki a diákok nyelvtanulása között. Ezek az eltérések anyagi erőforrások bevonása nélkül pedig nem megszüntethetőek. (Csapó, 2001)

Az idegennyelv-tanulási motiváció jellemzői és változásai a felső tagozatos életkorban. című kutatást Péter- Szarka (2007) végezte 2003 és 2004 tavaszán, valamint 2005 őszén a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának PhD. hallgatójaként. Az elmúlt években számos olyan kutatás született, amelyek az idegennyelv-tanulási motiváció elméleti és gyakorlati kérdésével egyaránt foglalkozott. Ez a kutatás szintén, a már meglévő elméleti ismeretek segítségével, a gyakorlati tanítás alapelveit, szabályszerűségeit kívánja bemutatni. *A vizsgálat három fő célja:*

- „A nyelvtanulási motiváció tanulói szintjének részletes vizsgálata” – a nyelvtanulási motiváció összefüggései a tanulói jellemzőkkel.
- „A motiváció változásainak nyomon követése” – a tanuló jellegzetességeinek változásai a nyelvtanulás közben három évre visszamenőleg.

- „A tanulási és az idegennyelv-tanulási motiváció kapcsolatának feltárása” – a tanulási és az idegennyelv-tanulási motiváció hasonlóságai és különbségei.

A kutatás eszközeként a kérdőívezést (6 kérdőív) választotta a kutatás vezetője. A kérdőívek az alábbi témákat érintették: - *Iskolai motiváció*; - *Tanulási orientáció*; - *Intelligencia* (Mátrix teszt); - *Idegennyelv-tanulási motiváció*; - *Énkép*; - *Kontrollhely*. A *tanulók teljesítményét* pedig a tanév végi érdemjegyekkel vették figyelembe.

A vizsgálati minta kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy a kitöltők a nyelvtanulás elején járjanak, a pszichológiai tesztek kitöltésére alkalmasak legyenek, és hogy a nyelvtanulásuk nyomon követhető legyen a kutatás éve alatt. Így a kérdőíves vizsgálat 4 település, 5 általános iskolájában történt 5., 6. és 8. osztályosok körében. A résztvevők változtak (összesen: 374 tanuló), de mindhárom kérdőív kitöltésében összesen 277 fő vett részt.

A vizsgálat hipotézisei hat csoportba sorolhatóak. A csoportok tartalmazzák: a *tanulás és az idegennyelv-tanulási motiváció* általános jellemzőivel; - a *motivációval összefüggésben álló tanulói* jellemzőkkel; - a *nyelvi teljesítménnyel*; - a *nemek közötti különbségekkel*; - az *osztályok és az iskolák közötti különbségekkel* és a *tanulói csoportok közötti különbségekkel* kapcsolatos feltevéseket.

Az SPSS 13.0 program segítségével történt az adatok statisztikai elemzése. A statisztikai elemzés eredményei alapján a tanulási motiváció mindhárom évben hasonlóan jellemzi a diákokat. (A Teljesítő motívum a legerősebb, a Követő kicsit gyengébb, az Érdeklődő motívum pedig a legkevésbé jellemző a felső tagozatos tanulókra.) Általános tendenciaként mutatható ki, hogy a tanulási motiváció az évek előrehaladtával folyamatosan csökken. (Ennek oka pl.: a serdülőkor, az iskolán kívüli tevékenységek iránti érdeklődés kiszélesedése, figyelmetlenség stb.) Ezzel szemben a presszióérzés (nyomás, kényszer) – a továbbtanulás okozta nyomás erőssége - folyamatosan növekszik. A motivációcsökkenés az idegen nyelvtanulásra is jellemző.

Az elemzés során az is kiderül, hogy mely változók milyen mértékben módosulnak. A tudásorientáció csökken, annak ellenére, hogy a diákok tisztában vannak az idegen nyelv fontosságával, - hiszen ezt a tényt erősítik a kommunikációs eszközök, a szülők, a tanárok - ennek ellenére a diákok mégsem szeretnek igazán nyelvet tanulni. Csökkenő tendenciát mutat még az önértékelés, az elégedettség, a Szociokulturális és a Barátságorientáció, a tanult nyelvet beszélők felé irányuló attitűd. A három éves eredmények alapján a nyelvtanulási attitűd viszont nem változik, a diákok fontosnak tartják a nyelvtanulást, és az idegen nyelv

használatakor sem éreznek szorongást. Ezt megerősíti az utazásorientáció erősödése, hiszen a külföldi munka lehetősége továbbra is ösztönző hatású marad. A tanulási orientáció tekintetében mindhárom évben hasonlóan pozitív eredmények születtek. Motiváló hatásúnak bizonyult a tanulási stílus (pl.: önállóság, kihívások kedvelése stb.), a szervezett stílus (pl.: követelményteljesítés) és a kudarcelkerülés.

A vizsgálat során egy tehetséggondozó osztályt hasonlítottak össze egy átlagos osztállyal. A tehetséggondozó osztály esetében a tanulási stílus meghatározóbbnak mutatkozott, melyet a diákok által elért érdemjegyek is bizonyítottak. Az énkép és a nyelvtanulási motiváció összehasonlításakor, arra a következtetésre jutottak, hogy az énkép szorosan összekapcsolódik az általános motiváltsági szinttel, viszont a nyelvtanulás motiváltságára már nincs nagy hatással. Ennek oka lehet, hogy az idegennyelv-tanulási motivációk, leginkább a nyelvet beszélőkhöz való hasonlúshoz köthetők. A nyelvtanulás és az intelligencia kapcsolatában kimutatták, hogy a jobb képességű gyerekek bátrabbak az órákon, az önértékelésük is magasabb. Ezzel szemben, akik magasabb pontokat értek el az intelligenciateszteken, kevésbé szeretnék a beszélt nyelv állampolgáraival hasonlúni. Az integrativitás vágya főleg nyolcadik osztályra gyengül meg.

A kontrollhely szorosan kapcsolódik a nyelvtanulás motivációval, hiszen a belső kontroll magával hozza az autonóm nyelvtanulás fogalmát, amikor a tanuló autonóm módon próbál feladatokat megoldani és beismeri, hogy saját tanulásaért ő maga a felelős.

Megfigyelték, hogy a nyelvi érdemjegyek értéke 5.-ről (4,18) 8. osztályra (3,94) csökken. Ennek feltehető oka lehet, az általános tanulási kedv,- az önbizalom és az énhatékonyság csökkenése. A nyelvi érdemjegyek értéke összefügg a teljesítménnyel, a teljesítmény pedig a motivációval. (Magas motiváció jobb teljesítménnyel, a jobb teljesítmény pedig jobb érdemjeggyel jár.) A nemek közötti megoszlást nézve a lányok teljesítménye magasabb, mint a fiúké. Ez visszavezethető a magasabb teljesítmény iránti igényre és a jobb kommunikációs készségre. A nyelvtanulás területén is jobban teljesítenek a lányok, de ennek inkább csak az az oka, hogy magasabb a tanulási motivációjuk. (A nyelvi önértékelés, elégedettség mindkét nemnél megegyezik.)

A kutatást összegezve elmondható, hogy *„az általános iskolás gyerekek többsége a nyelvtanuláshoz pontosan úgy áll hozzá, mint más tantárgyakhoz...”* (Dörnyei, 1987:411) (Péter- Szarka, 2007)

A családtagok segítsége, motiváló szerepe meghatározó lehet a gyerekek tanulásában. A nyelvtanulás is egy olyan terület ahol a szülők, testvérek tudásukkal segíthetik a kicsiket a

különböző nyelvtani szabályok megértésében, szavak kiejtésének megtanulásában stb. Ebben a témában készített kutatást *Kormos és Csizér (2005) A családi környezet hatása az idegen nyelvi motivációra: Egy kvalitatív módszerekkel történő kutatás tanulságai* címen az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Angol Amerikai Intézetének támogatásával 2005 áprilisában. A kutatás célja, hogy meghatározza „milyen szerepe van a családnak a motiváció kialakításában és fenntartásában”.

A kutatás keretében 40 interjút készítettek, 21 angolul és 19 németül tanuló nyolcadik osztályos diákkal. A mintavétel az ország egész területén folyt. (Különösen ügyeltek arra, hogy turistaközpontokból is legyenek alanyok a kutatásban.)

Az eredmények alapján a család fontos szerepet tölt be az interjúalanyok nyelvtanulásában. (34 diák esetében segítséget nyújt a család a nyelvtanulási nehézségek leküzdésében.) A nyelvtanulást megelőző szakaszban a szülők befolyásolják gyerekeiket az idegen nyelv kiválasztásában. A döntésben meghatározó tényező, hogy a családtagok milyen nyelvet ismernek, tudnak - e segítséget nyújtani a tanulás folyamán. A nyelvválasztásnál másik fontos szempont, hogy sikerül –e kapcsolatot létesíteni az idegen nyelv anyanyelvi beszélőivel, esetlegesen utazást szervezni a célnyelvi országba. A nyelvtanulási motivációban nemcsak a nyelvválasztás, a korai kezdés (óvodai nyelvtanulás), hanem a szülők tudása is meghatározó. Ahol beszélnek idegen nyelvet a szülők ott elvárás, ahol nem, ott próbálják a saját hiányosságaikat legalább a gyerekeiknél kiküszöbölni.

A család a motiváció kialakításában és fenntartásában is szerepet vállal. A résztvevők szerint a szülők és a testvérek is segítenek a házi feladat megoldásában, a tanulási problémák megszüntetésében. Pl.: Az egyik résztvevő elmesélte, hogy nyelvtanulás szempontjából angolul beszélgetnek a testvérével. A szülők egyharmada (32,5%) magánórára is járattja a gyereket és a célnyelvi országok kultúrájának megismertetését is fontosnak tartja. Pl.: Mesél külföldi utazásairól. Végezetül pedig a motiváció fenntartásában fontos szerepet tölt be a testvérek közötti versengés. „Vagyok olyan jó, mint a nővérem.”

A kutatást összegezve: ez a kvalitatív eljárás alátámasztja a korábbi kvantitatív kutatásokat, melyek szerint a családi környezet nagymértékben hatással van a gyerekek nyelvtanulására. Azonban kiderül, hogy a motivációs eszközök legtöbbször társadalmi és anyagi feltételekhez kötöttek. Pl.: idegen nyelvi tankönyvek, olvasmányok; külföldi utak; magánórák. A kutatás hiányossága, hogy az interjúalanyok kizárólagosan csak a nyelvtanuló gyerekek voltak, ezáltal pedig kimaradt a szülők és a tanárok véleménye. (Kormos- Csizér, 2005)

Csizér és Kormos (2007) *Az angol nyelvtanulási motiváció alakulása Budapesten tanuló egyetemisták és főiskolások körében* címmel folytatott kutatást az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Angol- Amerikai Intézetének közreműködésével. A kutatás alapjául szolgált, hogy hazánkban egyre inkább megfigyelhető az a tendencia, mely szerint az egyetemisták, főiskolások nemcsak a követelmény miatt, hanem a jövőbeli karrierjük érdekében is igyekeznek minél magasabb szinten elsajátítani egy idegen nyelvet. Ennek ellenére viszont kevés kutatás foglalkozik a nyelvismeret kérdéskörével.

A kérdőíves vizsgálatot 2006 tavaszán, Budapesten tanuló egyetemisták és főiskolások körében végezték, akik átlag életkora a 21 év. A kérdőív 76 db kérdést tartalmazott, ahol a kérdések kitértek a nyelvtanulási motivációra, a kitöltő személy angol nyelvi ismereteire, a személy viszonyára a nyelv beszélőivel, kultúrájával és az önálló értékelésre (ideális idegen-nyelvi én; szükséges idegen-nyelvi én) is. A mintába csak azok a hallgatók kerültek be, akik aktívan tanulják az angol nyelvet. Így az eredményeket 230 kérdőív segítségével állapították meg. Ez a vizsgálat egy nagyobb kutatássorozat része, ezért vizsgálták most csak a fővárosi hallgatókat. Terveznek egy felnőttekre kitérő kérdőíves vizsgálatot is. A kutatás céljai:

- meghatározzák a budapesti felsőoktatásban résztvevők angol nyelvtanulási motivációit
- megadják azokat a változócsoportokat, amelyek legjobban magyarázzák a nyelvtanulást
- meghatározzák azokat a különbségeket, amelyek jellemzik a különböző szakterületen tanuló diákok

A kutatás eredményei többváltozós statisztikai eljárások segítségével születtek. Az eredmények szerint a megkérdezettek motiváltak bizonyultak az angol nyelvtanulás területén (ötös skálán négyes szint). A hallgatók örömmel tanulják a nyelvet és erőfeszítést is szívesen fektetnek a nyelvtanulásba. Saját nyelvi tudásukat megfelelőnek értékelik, amely elsajátításához a kellő szülői támogatást is megkapják. Ezzel szemben az integratív motivációjuk alacsony, nem igazán szeretnék a nyelv beszélőjéhez hasonlóak lenni.

Továbbá a nyelvtanulás sikerét leginkább a motivált tanulás tényezője határozza meg, azaz hogy mennyi erőfeszítést fektetnek a hallgatók a tanulásba. A motivált tanulást legjobban magyarázó változó: a nyelvtanulási attitűd (ki mennyire szívesen tanul egy nyelvet).

A felmérés szerint a legnagyobb nyelvtanulási motivációval a gazdasági szakok és a jogi kar hallgatói rendelkeznek, mely valószínűleg arra vezethető vissza, hogy számukra a

jövőbeli munkához kapcsolódóan elengedhetetlen a magas szintű angol nyelvtudás. Ezzel szemben a legkevésbé motiváltak a műszaki kar hallgatói. Ennek oka lehet a német nagyvállalatok megléte, ahol természetesen német nyelvtudást igényelnek.

Összegezve a kutatásról elmondható, hogy nem reprezentatív mintán készült, az általánosításokhoz további vizsgálatokra van szükség. (Csizér- Kormos, 2007)

Ugyancsak az egyetemisták nyelvtanulási motivációit vizsgálta 2007 folyamán *Török és Csizér (2007) Nyelvtanulási motiváció angol egyetemisták körében címen*. A kvantitatív kutatás arra a kérdésre keresi a választ, hogy vajon milyen tényezők befolyásolják az angol nyelvszakos hallgatók motivált tanulási viselkedését? Továbbá a vizsgálat „kitér az egyetemi nyelvtanulás nehézségeire és az interkulturális kapcsolatok fontosságára.”

A kutatás mintáját az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Angol- Amerikai Intézetének első, illetve másodéves angol szakos hallgatói képezték. A kutatásban 100 hallgató vett részt, akik közül 77 nő és 23 férfi volt. (Ez a nemek szerinti megoszlást is mutatja.) A diákok 18 és 37 év közöttiek voltak, legalább egy nyelvvizsgálóval rendelkeztek és az angol mellett más idegen nyelvet is tanultak. Pl.: francia, német, spanyol, olasz. A minta kiválasztásánál az a cél vezérelte a kutatókat, hogy olyan évfolyamokat válasszanak, ahol kötelező a nyelvfejlesztési szemináriumok felvétele, az angol nyelv tényleges tanulása érdekében.

A kérdőív 75 kérdést tartalmazott, amely különböző motivációs tényezőkre tért ki. Néhány motivációs tényező, amely megjelent a kérdésekben:

- *Nyelvtanulási attitűdök*: milyen nyelvtanulási attitűdökkel rendelkeznek a diákok a nyelvtanulás területén, illetve önmagukat milyen nyelvtanulónak tartják. Pl.: „Azért tanulok angolul, hogy jobb állásom legyen.”
- *Integrativitás*: a tanult nyelvhez, a nyelv beszélőjéhez és kultúrájához való viszonyt írja le. Pl.: „Azért tanulok angolul, mert szeretnék hasonlónak válni az angol anyanyelvű emberekhez.”
- *Instrumentalitás*: az egyes nyelvek életbeli hasznosságával foglalkozik. Pl.: „Azért tanulok angolul, mert nagyon fontos világnyelv.”
- *Szülői támogatás*: A szülők lehetséges támogatásai. Pl.: „A szüleim támogatnak abban, hogy minél többet tudjam gyakorolni az angol nyelvet.”

További motivációs tényezők: *Nyelvi önbizalom; Direkt szóbeli kontaktus; Írásos direkt kontaktus; Angol média használat; Anyanyelvi beszélőkkel kapcsolatos attitűdök; Ideális nyelvi én; Szükséges nyelvi én, Motivált tanulási viselkedést mérő változók.*

A motivációs tényezőket kiegészítve két nyitott kérdés jelent meg a kérdőív elején:

- Mit tesznek iskolán kívül a hallgatók a jó nyelvi képességekért?
- Milyen technikákat alkalmaznak a jobb nyelvtudásért?

Az adatokat Excel for Windows program segítségével rögzítették és SPSS 13.0-ás program felhasználásával értékelték. A program segítségével egy és többváltozós statisztikai elemzéseket tudtak készíteni. A kutatás nem várt eredményekkel zárult. Az angol szakos egyetemisták nyelvtanulási motivációi számos eltérést mutat, más szakos egyetemisták motivációs tényezőivel. Az integrativitás és az instrumentalitás alacsony átlaggal jelenik meg, viszont a „Nyelvtanulás az egyetemen” (a diákok minden segítséget elvárnak az egyetemtől a nyelvtanulásuk érdekében) és a „Közel anyanyelvi szint elérése” magas átlaggal zárul. A legtöbb hallgató bízik a szinte tökéletes angol nyelvtudás kialakításában. A szülői támogatás a fiatal felnőtt tanulók körében is tapasztalható. Ez azt jelenti, hogy a családi támogatás nemcsak a nyelvtanulás kezdő szakaszára jellemző, hanem végigköveti a diákok tanulmányait. A vizsgálat készítői arra számítottak, hogy az angol szakosok sokkal inkább kívánnak a célnyelv beszélőivel hasonlítani (amerikaiak, britek), kultúrájukat megismerni. Ennek ellenére semleges attitűdöket mutatnak a két nyelvcsoporthal. Az eredmények közül még kiemelném a motivált tanulási viselkedést, amely a skálán magas átlagot (4,35) ért el. Ez azt jelenti az anglisztikások komoly erőfeszítéseket tesznek, hogy minél jobban megtanulják a nyelvet.

Összegzésképpen a kutatás folyamán három motivációs tényező emelhető ki, amely meghatározza az angol szakosok nyelvtanulását: Az interkulturális kapcsolatteremtés, a média- használat és az anyanyelvi szintű angol tudás elérése. Az utóbbi azért meglepő, mert a diákok nem igazán nagy érdeklődést mutatnak a két nyelvcsoporthoz, viszont tisztában vannak az angol „globális mértékű terjedésével”. (Török- Csizér, 2007)

A következő táblázat az elemzett kutatások fontosabb jellemzőit hasonlítja össze.

1. táblázat A nyelvtanulási motiváció területén végzett kutatások összehasonlítása

A kutatás	Ideje	Módszere	Célja	Cél-csoportja	Főbb eredményei
Csapó Benő <i>A nyelvtanulást és a nyelvtudást befolyásoló tényezők</i>	2000	kérdőíves vizsgálat n=29239	A kutatás helyzetjelentést kívánt adni az idegen nyelvek magyarországi oktatásáról, a tanulók nyelvtudásáról és a nyelvtudást meghatározó tényezőkről.	általános és középiskolás diákok	A gyerekek képességeit és teljesítményét befolyásolja a regionális megoszlás, a település nagysága, az anya végzettsége és a nem is. Jobb eredményekkel zártak a Nyugat – Dunántúl lakói; a nagyobb településről származóak; a diplomás szülők gyerekei és a lányok.
Péter – Szarka Szilvia <i>Az idegennyelvtanulási motiváció jellemzői és változásai a felső tagozatos életkorban</i>	2003-2004-2005	kérdőíves vizsgálat n=374	A nyelvtanulási motiváció tanulói vizsgálata. A motiváció változásainak nyomon követése. A tanulási és idegennyelvtanulási motiváció kapcsolatának feltárása.	általános iskolás diákok	Az általános iskolás gyerekek többsége a nyelvtanuláshoz is úgy áll hozzá, mint más tantárgyakhoz. A tanulási motiváció csökken az általános tanulási kedv,- az önbizalom és az élnélvőkönység csökkenésének következtében. A nyelvi érdemjegyek értéke összefügg a teljesítménnyel, a teljesítmény pedig a motivációval. Kiemelendő még, hogy a nemek közötti megoszlást nézve a lányok teljesítménye magasabb, mint a fiúk.
Kormos Judit és Csizér Kata <i>A családi környezet hatása az idegen nyelvi motivációra</i>	2005	interjú n=40	A család szerepének meghatározása a motiváció kialakításában és fenntartásában.	általános iskolás diákok	A szülők befolyásolják a gyerekeket az idegen nyelv választásában. Meghatározó, hogy milyen idegen nyelven beszélnek a családtagok. A család a motiváció kialakításában és fenntartásában is szerepet vállal. (A családtagok segítenek a házi feladat megoldásában és a tanulási problémák megszüntetésében.)
Csizér Kata és Kormos Judit <i>Az angol nyelvtanulási motiváció alakulása Budapesten tanuló egyetemisták és főiskolások körében</i>	2006	kérdőíves vizsgálat n=229	A budapesti felsőoktatásban résztvevők angol, nyelvtanulási motivációinak meghatározása. Azon változók megadása, melyek befolyásolják a nyelvtanulást. A nyelvtanulás területén a különböző szakterületen tanuló diákok közötti különbségek megadása.	Budapesti n tanuló egyetemisták és főiskolások	A hallgatók szívesen tanulnak nyelvet és erőfeszítést is tesznek a nyelvtanulás sikerességének érdekében. A motivált tanulást legjobban magyarázó változó: a nyelvtanulási attitűd. A legnagyobb nyelvtanulási motivációval a gazdasági szakok és a jogi kar hallgatói rendelkeznek.
Török Dóra és Csizér Kata <i>Nyelvtanulási motiváció angol egyetemisták körében</i>	2007	kérdőíves vizsgálat n=100	Azon tényezők feltárása, mely befolyásolja az angol nyelv szakos hallgatók motivált tanulási viselkedését.	az ELTE angol szakos hallgatói	Három motivációs tényező emelhető ki, amely meghatározza az angol szakosok nyelvtanulását: az interkulturális kapcsolatteremtés; a média-használat és az anyanyelvi szintű angol tudás elérése.

3.2. Külföldi motivációkutatások

Az utóbbi időszakban egyre fontosabbá vált az országok számára a tudás alapú társadalmak kialakítása, amelynek elérése érdekében a kormányok megpróbálnak több energiát fordítani a felnőtt lakosság oktatására. 1996-ban az OECD szervezet oktatási miniszterei elhatározták, hogy megvizsgálják az egyes országok felnőttoktatási helyzetét, kitérve az élethosszig tartó tanulást biztosító intézményhálózatra, valamint azokra az ösztönző eszközökre, melyeket a munkáltatók, illetve a kormány nyújt a munkavállalók számára. A kutatás neve: *Felnőttek tanulása – elméleti és gyakorlati tapasztalatok* (2003). A kutatási programot támogatta az Amerikai Egyesült Államokban megszervezett nemzetközi konferencia is *How Adults Learn?* (Hogyan tanulnak a felnőttek?) címmel.

A vizsgálatban való részvétel önkéntes volt. Az első kilenc ország, amely vállalta a saját felnőttoktatási rendszerük felderítését a következők: Kanada, Dánia, Finnország, Norvégia, Portugália, Spanyolország, Svédország, Svájc és Anglia. Amint látható ezen országok között megtalálhatók olyanok, mint Finnország vagy Dánia, ahol virágzik a felnőttoktatás, de megtalálható Portugália is, ahol még a 10%-ot sem éri el azon felnőttek száma, akik a felnőttképzésben részt vesznek. Az 1998 és 2001 között tartó kutatásban végül 18 ország vett részt. A kutatást 27 szakember végezte az OECD titkárság tagjainak a segítségével. A program 2001 novemberében elkészült összehasonlító jelentéssel zárult. Ahogy minden a felnőttek tanulásával kapcsolatos kutatásban itt is felmerült az a probléma, hogy kit is tekintenek felnőtt tanulónak.

A kutatási eredményben arra a kérdésre kapott válasz, hogy „*miért tanulnak a felnőttek*”, hasonlít a Magyarországon végzett kutatásokhoz. A felnőttek tanulása elsősorban a munkahelyi követelményekre vezethető vissza. Itt szakmai képzésről, átképzésről vagy magasabb képzettség eléréseért folytatott tanulásban való részvételről beszélhetünk. A munkahelyi követelmény mellett kiemelendő még a második esély iskolái nyújtotta tanulási lehetőségek, illetve a bevándorlók tanulása is. A kutatás egyik érdekessége, hogy a részvételi arány tekintetében két modell különböztethető meg: az extenzív és az intenzív. Az extenzív modell esetében a vállalatok nagyobb létszám számára alacsonyabb képzést biztosít. Ilyen például: Dánia, Finnország, Svédország. Ezért alakul ki, hogy magasabb a felnőttképzésben résztvevő felnőttek aránya. Ezzel szemben az intenzív modellnél a cégek magasabb képzést biztosítanak, amelyek alacsonyabb létszámú csoportokban indulnak. Ilyenek például a Portugáliában vagy Spanyolországban indított kurzusok.

A nemek szerinti különbség, ugyanúgy ahogy nálunk, más nemzeteknél is megjelenik: Az egyik általános jellemző, hogy a vállalatok a férfi munkavállalóikat szívesebben küldik képzésekre, mint a nőket. A másik, hogy a nők előnyben részesítik az önképzést, míg a férfiak inkább a formális vagy informális képzéseket kedvelik.

Az egész életen át tartó tanulás kialakulásában ugyancsak szerepet játszik a felnőttek képzettségi szintje. Minél magasabb végzettséggel rendelkezik valaki, annál valószínűbb, hogy ha fontosnak ítéli, újabb és újabb képzéseken vesz részt, vagy legalábbis autonóm tanulásba kezd. A képzettségi szinttel együtt megjelenik motivációs eszközként a foglalkozás, illetve a fizetés. E három tényező szorosan összekapcsolódik, hiszen a képzettségi szint egy bizonyos munkakör betöltésével jár együtt, amely magával hozhatja a magasabb fizetést és az elérni kívánt életkörülményeket.

Szinte minden országban azt az eredményt kapták a kutatás munkatársai, hogy a fehérgallérosok szívesebben vesznek részt oktatási programokban, mint a kékgallérosok. Ennek oka lehet a családtagok képzettségi szintje, az előzetes tanúlással kapcsolatos pozitív illetve negatív élmények, vagy akár a munkahelyhez kapcsolódó ismeretek elavulásának a mértéke is.

A tanulásban való részvétel a kor előrehaladtával csökken. Ez a csökkenés már a 30-49 éves korcsoportban tapasztalható. Magyarországon ez szintén megfigyelhető, viszont Svájcban, Norvégiában, Kanadában a 65-69 évesek 6-16 százaléka még részt vesz valamilyen képzésben.

A kutatásban felmerülő másik kérdéskör, amelyre keresték a választ a következő volt: *„Hogyan lehet a felnőtteket tanulásra ösztönözni?”* A felnőttek tanulási motivációi különbözőek lehetnek annak megfelelően, hogy hajlandóak –e időt szánni a tanulásra vagy sem. A tanuló felnőttek egy része egyaránt kedveli a formális, az informális és a non formális kereteket, a másik része pedig csak akkor nyúl a könyvekhez, ha valamilyen segítséget kap a tanuláshoz.

A nem tanulók két csoportja közül az egyikbe tartoznak azok, akik általában anyagi ok miatt nem tudnak tanulni és vannak azok, akik nem is akarnak új ismereteket elsajátítani. A felnőttek szívesebben tanulnak, ha valamilyen juttatást kapnak. Ide tartozik például:

- a szakképzés során megszerzett szakképesítés, mely esetleg jobb munkát ígérhet
- a közlekedési támogatás
- a képzési költségtámogatás
- az általános képzés folyamán szerzett információk, melyek az alapkészségekhez kapcsolódnak

A kutatás következtében a szakértők az alábbi területeken látják fontosnak a felnőttek motiválását:

- tudatosítani a tanulást, mint megjelenő kötelességet
- a kötelező iskoláztatás végét, egy tanulmányi szint elérése jelentse
- a média segítségével népszerűsíteni kell a tanulást
- olyan képzések kialakítása szükséges, melyek szórakozást jelentenek a felnőtteknek
- az előzetes ismeretek elismerése
- ösztönözni a felnőtteket a képzések befejezésére
- a tudás megfelelő átadásának a kialakítása elméleti és gyakorlati szinten egyaránt
- elérhető célok megfogalmazása
- lehetőségek kialakítása az e-learning használatára
- a munkaidő kialakítása, annak megfelelően, hogy a munkavállalók képzéseken tudjanak részt venni
- kötelezővé tenni a felső középiskolai tanulmányokat
- bebizonyítani, hogy a megszerzett tudás elveszíthető

A kutatást összefoglalva elmondható, hogy a tudásalapú társadalmak eléréséhez vezető út a felnőttek képzésén keresztül vezet. Ezzel nemcsak egy műveltebb társadalmi réteget kaphatunk, - akik az általános készségek birtokában az ország kulturális értékeit is növelhetik, hanem a munkaerő-piaci helyzetet is erősíthetjük a megfelelő szakképesítések megszerezhetővé tételének a kialakításával.

Ennek a kutatásnak az eredményei a résztvevő országok számára támpontot nyújthatnak a felnőttképzési rendszer kiegészítéséhez vagy teljes átalakításához. (Mihály, 2003)

A „Europeans and languages” jelentést (2001) az INRA készítette az Oktatási és Kulturális Európai Bizottság megbízásából. A kutatást 2000. decemberében végezték 15 uniós tagállamban: Belgium, Dánia, Németország, Görögország, Spanyolország, Franciaország, Írország, Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Ausztria, Portugália, Finnország, Svédország és Egyesült Királyság. A reprezentatív mintába a 15 évesek és azok fölöttiek kerültek. Összesen 16078 alanya volt a kutatásnak, átlagosan tagállamonként 1000 megkérdezett. (Kivétel Németország (2000 fő): volt NDK (1000) + volt NSZK (1000), Egyesült Királyság (1300 fő): Nagy- Britannia: (1000) + Észak Írország (300) és Luxembourg (600 fő). A vizsgálat az uniós tagállamok (EU15) nyelvtudásával foglalkozott 7 területre kitérve:

- nyelvtudás

- idegen nyelvek hasznossága
- a leggyakrabban elsajátított idegen nyelvek
- beszélt nyelvek társalgási fokozatai
- nyelvtanulási módszerek
- nyelvtanulási arányok az unióban
- lakossági vélemények a nyelvtudásról és nyelvtanulásról

A vizsgálat az uniós állampolgárok anyanyelvi sokszínűségével és az általuk leggyakrabban beszélt idegen nyelvekkel foglalkozott. Az adatok alapján általában egy tagország egy anyanyelvvel rendelkezik (pl.: Portugália-100%; Görögország- 99%), de egyes tagállamokban előfordul az anyanyelvi sokszínűség. Pl.: Írországból az ír és az angol nyelv egyaránt megjelenik anyanyelvként.

Az uniós állampolgárok leggyakoribb anyanyelve az angol (41%), a francia (19%), a német (10%), a spanyol (7%) és az olasz (3%). Első idegen nyelvként szintén az angol jelenik meg, legnagyobb arányban Svédországban (70%), Dániában (66%), Finnországban (47%), az EU15ben átlagosan (33%). A második helyen áll a francia (EU15 átlagban 10%) és a harmadik leggyakrabban tanult idegen nyelv a német (EU15 átlagban 4%).

Ha a demográfiai adatokat vesszük figyelembe fordított arányosság figyelhető meg az életkort tekintve. Minél magasabb az életkor, annál alacsonyabb az idegen nyelvet beszélők száma. Pl.: A 15-24 éves korosztály 66%-a beszéli az angolt, mint idegen nyelvet, amíg a 25-39 éves korosztálynak már csak az 53%-a, a 40-54-es korosztálynak a 38%-a és az 55 év felettieknek a 18%-a. Ezzel szemben minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik valaki, annál inkább rendelkezik idegennyelv-tudással. A jelenlegi diákok 78%-a, az igazgatók 67%-a, a középfokú végzettségűek 59%-a, a háztartásbeliek 27%-a és a nyugdíjasok 17%-a.

A kutatás az idegen nyelvek hasznosságát és az uniós állampolgárok tudásszintjét is vizsgálta. A megkérdezettek szerint az angol (75%) a leghasznosíthatóbb nyelv, melyet a francia (40%), a német (23%) és a spanyol (18%) követ. A nyugdíjasok számára az angol a legkönnyebben és a legjobban felhasználható nyelv. Ezzel szemben a fiatal korosztály az angol mellett a franciát is fontosnak tartja. Az uniós állampolgárok 42 %-a szerint az idegen nyelvek nagyon hasznosak, 38%-a szerint eléggé hasznosak, 10%-a szerint nem annyira hasznosak, 12%-a szerint nem mindig hasznosak és 6%-a szerint nincs értelme a nyelvtudásnak. A nyelvtudás mellett leginkább a dánok (97%), a görögök (91%), a luxemburgiak (90%), a svédek (89%) érvelnek. Ha a demográfiai adatokat is figyelembe

vesszük, akkor a fiatalabb generáció tartja az idegen nyelvi ismereteket a legjelentősebbnek. Az angolt leginkább középszinten beszélik az uniós állampolgárok (33%) és hetente csak egyszer használják (15%). (Kivétel a diákok, akik napi egy órát.)

A vizsgálat azzal a kérdéssel is foglalkozott, hogy mikor használják a megkérdezettek az általuk ismert idegen nyelvet. Néhány válasz az EU-s állampolgároktól:

- tanulásor
- üzleti utazáskor
- munkahelyen e-mail/ levél íráskor
- internet használatkor
- munkahelyi beszélgetéskor
- film/ tv nézésor, rádióhallgatáskor
- nyaralások alkalmával

Legnagyobb arányban a nyaralás és a munkahelyi használat jelent meg 47%-os, illetve 21%-os arányban. Az első és a második idegen nyelv elsajátítása elsősorban a középiskolákban történik (60%), melyet a nyaralás (20%), a képzések (17%), az általános iskola (17%), az önálló tanulás (13%) és a nyelvi kurzus a célnyelv országában (10%) követ.

A kutatásban a nyelvtanulási motivációkkal is foglalkoztak. A nyelvtanulási motivációk közül a leggyakrabban megjelent válaszok:

- nyaralásokon való felhasználás (47%)
- személyes örömszerzés (37%)
- munkahelyi szükséglet (26%)
- jobb állás érdekében (22%)
- más kultúrájú embereket megérteni (22%)
- más országokban emberekkel megismerkedni (21%)

Ennek ellenére az idegennyelv-tanulási motiváció, a vizsgált 15 Uniós tagállamban nem túl erős. Ennek a legfőbb okai az időhiány, a motivációhiány és a nyelvtanulás anyagi költségei. Ebben az elemzésben még kiemelném a kutatásban megjelenő legfontosabb nyelvtanulási formákat, amelyek a résztvevők szerint a legmegfelelőbbek: nyelvi csoport (46%), informális beszélgetések (17%), a célnyelv országába történő utazás révén (15%), autonóm nyelvtanulás (12%), magántanár segítségével (8%).

Összességében elmondható, hogy a nyelvtanulási motiváció nem túl erős a vizsgált tagállamokban. Okai az időhiány, a motivációhiány, a nyelvtanulás anyagi költségei és a nyelvtanulás iránti érdeklődés hiánya. A megkérdezettek leginkább nyelvi csoportban

szeretnek nyelvet tanulni és leginkább a nyaralásaik alkalmával hasznosítják tudásukat. (Europeans and languages, 2001)

A „Europeans and their languages” (2006) kutatást az Európai Bizottság megbízásából az Eurobarometer végezte a 450 millió állampolgárral rendelkező Európai Unió területén. Az EU soknyelvűségét az a tény igazolja, hogy jelenleg a Közösség területén 20 hivatalosan elfogadott idegen nyelvet tartanak számon. Ezt a számot egészíti ki az a közel 60 „bennszülött” nyelv, melyet kisebb nagyobb csoportokban beszélnek az európai állampolgárok közül. A kutatást 2005. november 5.-e és december 7.-e között végezték 25 uniós tagországban. A 25 tagországon kívül Bulgária, Románia, Horvátország és Törökország is csatlakozott a felméréshez, így összesen a 29 országból 28694 állampolgárra vonatkozó adatokat ismertet ez az uniós jelentés. A „Europeans and their languages” jelentés három meghatározó gondolatot helyez a középpontba a soknyelvű európai társadalommal kapcsolatban:

- A legfontosabb cél, annak elérése, hogy az európai állampolgárok minimum két idegen nyelven beszéljenek társalgási szinten az anyanyelvükön kívül.
- Az egész életen át tartó nyelvtanulás fontosságának a hirdetése.
- Továbbá újra megjelenik az oktatás fontossága.

A vizsgálat öt fontos területet érintett. A vizsgálat első része az egyes országok anyanyelvi sokszínűségét vizsgálta. Kiderült, hogy az európai országok döntő többségében egy anyanyelvet beszélnek, (Pl.: 100% - Magyarország, Portugália) de néhány országban (Pl.: Luxemburg, Belgium, Spanyolország) 3 vagy annál több anyanyelv is megjelenik. (A lakosság által beszélt anyanyelvek százalékos aránya: Pl.: Belgium: holland-56%, francia-38%, német-0,4%; Luxemburg: luxemburg-77%, francia-6%, német-4%) Az anyanyelvi sokszínűségnek köszönhetően előfordul, hogy az állampolgárok saját anyanyelvükön kívül más az országban megjelenő nyelvet is használnak.

A vizsgálat második része az európai állampolgárok által beszélt idegen nyelvekre vonatkozott. Az eredmények szerint az uniós állampolgárok 56%-a beszél az anyanyelvén kívül legalább egy idegen nyelvet, 28%-a két idegen nyelvet, 11%-a három idegen nyelvet és 44%- a egy idegen nyelvet sem beszél. (Kiemelkedő eredmény jellemzi, Luxemburgot ahol a lakosság 92%-a legalább két idegen nyelvet beszél.) A vizsgálat szerint Magyarország (valamint Írország, Egyesült Királyság, Olaszország, Portugália és Spanyolország) azon országok közé tartozik, ahol a lakosság több, mint a fele egyáltalán nem beszél idegen nyelvet. A beszélt nyelvek között elsősorban az angol, a német és a francia jelenik meg.

29 országból 19 országban a lakosság az angolt sajátítja el, mint választott idegen nyelvet. Az adatok alapján az uniós állampolgárok 51 %-a beszéli az angolt, melyből csak 13%-ának az anyanyelve. Kiemelkedően magas arányok jelennek meg: Svédországban (89%), Máltán (88%) és Hollandiában (87%). A második leggyakrabban választott idegen nyelv a német (az uniós lakosság 37%-a beszéli) és a harmadik a francia (az uniós lakosság 26%-a beszéli). Azonban megjelenik az érdeklődés az olasz, a spanyol, a lengyel és az orosz iránt is.

A vizsgálat harmadik része az európai állampolgárok nyelvtanulási motivációival foglalkozott. Kiderült, hogy az EU-s lakosság a nyelvtanulás területén nem eléggé motivált, hiszen a megkérdezetteknek csak a 18%-a tanult valamilyen nyelvet az elmúlt két évben és csak a 21% (5 európaiból 1) tervez valamilyen fajta nyelvet tanulni az elkövetkezendő 12 hónapban. A nyelvtanulást három tényező hátráltatja:

- az időhiány (32%)
- a motiváció hiány (30%)
- a pénzhiány (22%)

A válaszadók szívesebben tanulnának nyelvet, ha lennének ingyenes nyelvi kurzusok és ha a tanrend rugalmasabb lenne. Az alábbi nyelvtanulási motivációk jelentek meg a 2001-es és 2005-ös adatok alapján:

- szabadidőtöltés (2001: 47% ; 2005:35%)
- munkahelyi szükséglet, elsősorban az üzleti utak következtében (2001:26% ; 2005:32%)
- személyes örömszerzés (2001:37% ; 2005:27%)
- jobb állás érdekében, - esetleg más országban kapott állás (2001:18% ; 2005:27%)
- más kultúrájú emberek megismerése (2001:24% ; 2005:21%)
- az egész világon ismert nyelv ismerete (2001:20% ; 2005:17%)
- különböző országokból emberek megismerése (2001:21% ; 2005:17%)
- más országban tanulmányok folytatása (2001:6%; 2005:14%)

Ha a 2001-es és 2005-ös adatokat hasonlítjuk össze, akkor megfigyelhető, hogy a nyelvtanulási motivációk ugyanazok, de a fontossági sorrend megváltozott. Pl.: A munkahelyi szükséglet 2005-re fontosabb motivációs tényezővé vált, mint 2001-ben volt, viszont a személyes örömszerzés 2001-ben magasabb arányban jelent meg a válaszok között, mint 2005-ben.

A vizsgálat negyedik része az EU idegen nyelvi koncepciójára tért ki, mely szerint minden EU-s állampolgárnak az anyanyelvét és még két idegen nyelvet kell beszélnie. Az

uniós állampolgárok 50 %-a egyetért azzal, hogy mindenkinek két idegen nyelvet kell beszélnie a saját anyanyelvén kívül. Különösen a lengyelek (75%), a görögök (74%) és a litvánok (69%). Jelenleg az európai lakosság 28%-nak társalgási szintű nyelvtudása van két idegen nyelven. A svédek (27%) és a bolgárok (27%) szerint viszont két idegen nyelvet kell ismerni mindenkinek, de ebbe beletartozik a saját anyanyelvük is. Ezzel az állásponttal az uniós lakosság 84%-a ért egyet.

A vizsgálat ötödik része azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy hogyan tanul ma a fiatal generáció idegen nyelvet. A megkérdezettek szerinti leggyakoribb tanulási formák:

- iskolában nyelvórán keresztül (65%)
- nyelvi csoportban (22%)
- spontán (18%)
- informális beszélgetések révén (16%)
- hosszú vagy gyakori utazások a célnyelv országába (15%)
- autonóm nyelvtanulás (önálló) (13%)
- interaktív beszélgetések révén (két nyelven felváltva) (12%)
- eredeti nyelven történő filmnézés által (10%)
- audiovizuális eszközök segítségével (cd, video) (10%)

Elmondható, hogy az európaiak 65%-a iskolában tanul nyelvet és a nyelvtanulás elsősorban a fiatalabb generációra jellemző. A válaszadók tisztában vannak a ténnyel is, hogy a nyelvtudás munkahelyi előnyt jelent, hiszen gyakrabban alkalmaznak egy olyan munkavállalót, aki beszél valamilyen idegen nyelvet, mint egy olyat, aki csak a saját anyanyelvén tud. (Fontos a nyelvtanulás a külföldi munka/ tanulás miatt.)

A második idegen nyelvet az anyanyelvvel együtt már hat éves kortól érdemes tanítani, mivel a kisgyermek a legfogékonyabbak a nyelvek iránt. Az EU25-ös adatok alapján második idegen nyelvként elsősorban az angolt, a franciát és a németet tanítják a szülők a gyermekeik számára.

Összegzésképpen elmondható, hogy az uniós állampolgárok idegennyelv-tudása javult, hiszen 2001-ről 2005-re a legalább egy idegen nyelvet beszélők száma 47%-ról 56%-ra nőtt. Ennek ellenére az idegennyelv-tanulási motiváció az Európai Unióban nem túl erős. Ennek oka az időhiány, a motivációhiány és a pénzhiány. Ha lennének ingyenes nyelvi kurzusok, akkor az uniós állampolgárok szívesebben tanulnának nyelvet, s ezáltal az uniós koncepció is elérhetővé válhatna, mely szerint minden uniós állampolgárok 3 nyelvet kellene beszélnie (anyanyelv+ 2 választott idegen nyelv). (Europeans their languages, 2006)

Megállapítható, hogy az utóbbi időszakban a kormányok egyre nagyobb energiát fordítanak a felnőtt lakosság oktatására. A tudás alapú társadalmak kialakításához a felnőttek esetében nemcsak az általános műveltséget kell bővíteni, hanem csökkenteni kell az idegen nyelv ismereti hiányosságokat is. Az Európai Unióban már végeztek nyelvtanulással kapcsolatos kutatásokat és ezeknek az eredményei szerint különböző kedvezményekkel lehetne a nyelvtanulási motivációt befolyásolni. Pl.: ingyenes nyelvi kurzusok. Az Unió a különböző programjaival pozitívan szeretné befolyásolni a tagországok lakosságainak a nyelvismeretét, ezért számos támogatói kezdeményezést nyújt (pl.: Európai Nyelvi Díj).

4. A felnőtt nyelvtanulók körében végzett kérdőíves vizsgálat eredményei

Ebben a fejezetben a felnőttek körében végzett nyelvtanulási motivációkra vonatkozó kérdőíves vizsgálatom eredményeit szeretném bemutatni. A kutatás középpontjában a felnőttek idegennyelv-tanulás motivációs jellemzőinek a vizsgálata állt, de kitért a nyelvtanulási igények felmérésére és az esetlegesen fellépő nyelvtanulási nehézségek feltárására is. Fontosnak tartottam, hogy a kérdőív néhány általános tanulási motivációra vonatkozó kérdést is tartalmazzon.

4.1 A kutatás módszertana

A kutatásomhoz a kérdőíves vizsgálat módszerét alkalmaztam, amely egy véletlenszerű, nem reprezentatív mintavételen alapult, előkutatásnak minősíthető, így következtetéseim elsősorban a megkérdezettekre vonatkozhatnak.

A kérdőív 4 részre tagolódik:

- a kitöltő személyes adatai, a kitöltő családi háttere,
- a megkérdezett általános tanulási motivációi,
- a megkérdezett idegennyelv-tudására vonatkozó háttér adatok
- a megkérdezett idegennyelv-tanulási motivációs jellemzői.

Az elkészített kérdőív online változatát egy 10 fős csoporttal tölttettem ki, annak érdekében hogy kiderüljön, könnyen érthetőek - e a kérdések, illetve alkalmas - e a kérdőív egy nagyobb létszámú lekérdezésre. A kérdőív pontosítása után, 130 fővel történt a kérdőívek

kitöltetése kérdezőbiztosok segítségével. A 130 kérdőívből 127 volt értékelhető. A 127 megkérdezettből 106 felnőtt és 21 egyetemi/főiskolai hallgató volt. A megkérdezett főiskolai/egyetemi hallgatók létszáma szándékosan jelentősen kisebb, hiszen számukra az idegennyelv-ismeret a diploma miatt egyfajta módon kötelezőnek mondható. A megkérdezettek az Észak-alföldi régióból, főként Debrecen és térségéből kerültek ki.

Az adatgyűjtés 2012. novemberében zajlott. Az adatok feldolgozása SPSS for Windows 14.0 szoftverrel történt.

4.2. A kutatás hipotézisei

- Kerülő (2006) és Török (2006) adatai alapján a felnőttek tanulása elsősorban a munka világához köthető. Úgy gondoljuk, hogy a nyelvtanulás esetében is ezt tapasztaljuk, és általában a munkahelyi követelmények motiválják a nyelvet tanulókat.
- Török- Csizér (2007) szerint az instrumentalitás, mint nyelvtanulási motiváció alacsony az egyetemisták körében. Azt feltételezzük, hogy a felnőtteknél a tanult idegen nyelv életbeli hasznossága (instrumentális motiváció mértéke) jelentős.
- Csizér- Kormos (2007) szerint az angol szakos egyetemisták és főiskolások a nyelvtanulás révén szeretnék az angol nyelv beszélőjéhez hasonlítani és szeretnék kultúrájukat megismerni. Vagyis erősen megjelenik az integrativitás igénye. Azt feltételezzük, hogy akik nem a munkahelyi követelmény miatt tanulnak nyelvet, azok szeretnék a választott nyelv beszélőjéhez hasonlítani és azok kultúráját jobban megismerni.
- Török (2006) adatai alapján, azok a felnőttek, akik magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek szívesebben részt vesznek különböző képzéseken, amely azt bizonyítja, hogy magasabb tanulási motivációval rendelkeznek. Úgy gondoljuk, hogy a magasabb iskolai végzettségűeknek nemcsak az általános tanulási motivációja erősebb, hanem az idegen nyelv tanulási motivációjuk is az.
- Kormos- Csizér (2005) szerint a családi környezet hatással van a gyerekek nyelvtanulási motivációira. Azt feltételezzük, hogy a család szerepe meghatározó a felnőttkori nyelvtanulásban is.
- Az Eurobarometer (2005) által végzett kutatás szerint az Európai Unió állampolgárai a motivációhiány, a pénzhiány és az időhiány miatt nem tanulnak idegen nyelvet. Azt

feltételezzük, hogy az általunk megkérdezett felnőttek esetében is a pénzhány és az időhany meghatározó szerepet tölt be.

- Sz. Molnár Anna (2009) szerint a felnőttkori tanulásnak erős gátja a megsegényenüléstől való félelem és a korábbi rossz iskolai tapasztalatok. Azt feltételezzük, hogy az általunk megkérdezett felnőtteknél megjelenik a nyelvhasználati félelem, mint nyelvtanulási akadály.

4.3 A minta jellemzése

127 értékelhető kérdőív adatait tudtam felhasználni. Nemek szerinti megoszlásban 53 férfi és 74 nő volt a válaszadók között. Életkort tekintve 80,1%-uk 19-40 év közötti; 13,6%-uk 40-50 év közötti és 6,3%-uk 50 év feletti. Lakóhely szerinti megoszlásban túlnyomó többségben debreceniek (78 fő) voltak. Vidéki városok közül nagyobb lélekszámban megjelent Nyíregyháza (10fő), Nádudvar (10fő), Hajdúszoboszló (5fő), Hajdúböszörmény (4fő) és Ebes (4fő). (Részletesebb adatok az 1.sz. mellékletben.)

Az iskolai végzettséget nézve a következő arányok jelentek meg. Az 1997-es ISCED képzési szint szerint: ISCED 2-es szint (általános iskolai bizonyítvány): 1,6% ; ISCED 3-as szint (szakmunkás bizonyítvány, érettségi bizonyítvány): 46,4% ; ISCED 4-es szint (technikum, felsőfokú végzettség): 18,9% ; ISCED 5-ös szint (főiskolai diploma, egyetemi diploma): 30,7% ; ISCED 6-os szint (tudományos fokozat): 2,4%. Leginkább a középfokú- és a felsőfokú végzettség fordult elő, mely befolyásoló tényezőként hatott egyrésről arra a kérdésre, hogy ki milyen idegennyelv-ismerettel rendelkezik, másrésről, hogy ki milyen célból tartja fontosnak az idegennyelv-ismeretet. (Részletesebb adatok az 1.sz. mellékletben.)

A foglalkozást vizsgálva a szellemi munkát végző aktív dolgozók jelentek meg 73,2%, mely tükrözi az iskolai végzettséget. Nagy lélekszámot képviseltek még az egyetemi/főiskolai hallgatók (16,5%), és az álláskereső (4,7%). (Részletesebb adatok az 1.sz. mellékletben.)

4.4 A családi háttér szerepe a felnőttkori nyelvtanulásban

A kérdőív második része a kitöltő családi háttérére vonatkozó kérdéseket tartalmazta. Az adatokból kiderül, hogy a válaszadók édesapjának legmagasabb iskolai végzettsége 40,9%-ban szakmunkás bizonyítvány, 18,9%-ban szakközépiskolai/gimnáziumi érettségi bizonyítvány és 12,6%-ban általános iskolai bizonyítvány. (Részletesebb adatok a 2. sz.

mellékletben.) Az édesanyák legmagasabb iskolai végzettsége leginkább a szakközépiskolai/gimnáziumi érettségi bizonyítvány (29,9%), a szakmunkás bizonyítvány (28,3%) és az általános iskolai bizonyítvány (13,4%). (Részletesebb adatok a 2. sz. mellékletben) A válaszadók legmagasabb iskolai végzettségéről elmondható, hogy a szülők oktatási eredményeit meghaladják. (szakközépiskolai/gimnáziumi érettségi bizonyítvány (31,5%), az egyetemi diploma (20,5%), a felsőfokú végzettség (16,5%). (Részletesebb adatok az 1.sz. mellékletben.)

A szülők nyelvtudását vizsgálva az édesapák 34,6%-a, az édesanyák 36,2%-a (2.táblázat) tud valamilyen idegen nyelven. Azok, akik beszélnek valamilyen idegen nyelvet többségében orosz (44,9%), német (16,5%) és angol (14,9%) nyelvtudással rendelkeznek. (Részletesebb adatok a 2.sz. mellékletben.)

2. táblázat
Édesanyja beszél -e valamilyen idegen nyelvet? *
Beszél valamilyen idegen nyelvet? (n=127)

		Beszél valamilyen idegen nyelvet?		Összes
		igen	nem	
Édesanyja beszél - e valamilyen idegen nyelvet?	igen	46	0	46
	nem	51	30	81
Összes		97	30	127

Ezekből az adatokból az látható, hogy a szülők iskolai végzettsége és a nyelvtudása egyenes arányosságot mutat. Vagyis a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők nagyobb valószínűséggel ismernek valamilyen idegen nyelvet, mint azok, akiknek alacsonyabb az iskolázottsága. Ebből arra következtethetünk, hogy a kitöltők esetében is megfigyelhető lesz ez a tendencia. A kitöltők 76,4%-a beszél valamilyen idegen nyelvet, ebből a szakközépiskolai/gimnáziumi érettségi bizonyítvánnyal rendelkező 40 fő 77,5%-a (31fő) rendelkezik nyelvtudással. (Részletesebb adatok a 2.sz. mellékletben.) Ezeket az adatokat vizsgálva egyrészt azt mondhatjuk, hogy a szülők nyelvtudása nem meghatározó a megkérdezettek nyelvtudását illetően, - Ennek oka lehet, hogy a kitöltők szülei számára a munkahely szempontjából még nem volt meghatározó az idegen nyelvtudás. - másrészt viszont a szülők, illetve a megkérdezettek esetében is meghatározó jellegű az iskolai végzettség, a nyelvismeret szempontjából. (3. táblázat)

3. táblázat
Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége *
Beszél valamilyen idegen nyelvet? (n=127)

		Beszél valamilyen idegen nyelvet?		Összes
		igen	nem	
Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége	általános iskolai bizonyítvány	0	2	2
	szakmunkás bizonyítvány	4	15	19
	szakközépiskolai/ gimnáziumi érettségi bizonyítvány	31	9	40
	technikum	2	1	3
	felsőfokú végzettség	19	2	21
	főiskolai diploma	12	1	13
	egyetemi diploma	26	0	26
	tudományos fokozat (Ph.D., C.Sc., D.Sc. stb.)	3	0	3
	Összes	97	30	127

A kérdőívben az általános tanulási motivációval kapcsolatos kérdések is szerepeltek. Rövid kitekintésben, azoknak a motivációs tényezőknek a vizsgálata következik, melyeket a válaszadók meghatározónak tartottak a felnőttkori tanulást illetően.

4.5 A felnőttkori tanulásra jellemző motivációs tényezők vizsgálata

A felnőttkori tanulás sokféle célból történhet. Ennek megfelelően számos tényező határozza meg a tanulás elveit, módszereit és okait. A motivációs tényezők különböző csoportosítása állítható össze attól függően, hogy milyen okból történik a tanulás. Pl.:

1. Tudás iránti vágy. (Pl.: jobb állampolgárrá válni, megfelelni a képzettségi követelményeknek stb.)
2. Érdeklődési körnek/munkakörnek megfelelő készségfejlesztés (Pl.: egy érdeklődési kör kiszélesítése, munkahelyi előmenetel, kíváncsiság kielégítése stb.)
3. Társaság keresése. (Pl.: eleget tenni a munkáltató elvárásainak, új emberekkel találkozni, megismerni a saját kultúrát stb.)

A kérdőívben megjelenő feltevések egy része, arra utalt, hogy általában milyen célból tanulnak a felnőttek. A másik része arra kérdezett rá, hogy a válaszadó saját magára vonatkoztatva mennyire ért egyet a különböző állításokkal.

Kerülő (2006): A felnőttek tanulási motívumai és Török (2006): a Felnőttkori tanulási - célok és akadályok című munkái alapján, azok a motivációs tényezők állnak az első helyen,

melyek valamilyen módon a munkahelyhez kapcsolódnak. Ez lehet munkahelyi követelmény, munkaerőpiacra történő bejutás, munkanélküliségtől való félelem, magasabb fizetés, a munkahely szakmai képzést vagy átképzést követel meg, munkahely megtartása érdekében stb.

A motivációs tényezők második csoportja, azok az okok, melyek az egyén belső tanulási motivációjához kapcsolódnak. Egyfajta tudásvágyat fejeznek ki, különböző szempontok alapján. Ilyen szempont pl.: a kulturális érdeklődés, a változatosabb élet elérése, a tanulás, mint örömszerzés stb.

Végül a harmadik csoportot képezik azok a motivációs tényezők, amelyek az ember társaság iránti igényét fejezik ki. Pl.: csoporthoz való tartozás igénye, új emberek megismerése, magány elkerülése, emberi kapcsolatok kialakítása stb.

A kutatásom eredményei szerint a megkérdezettek a munkaerő-piaci pozícióhoz kapcsolódó motivációkat tartották a legfontosabbnak (5,07-os átlag)³. Ezek közül legmeghatározóbb tényezőként „A munkaerőpiacra történő bejutás vagy bennmaradás feltétele a folyamatos tanulás.” (5,76-os átlag), és az „Azért tanulok, hogy magasabb legyen a fizetésem.” (5,86-os átlag) megállapítás. Ezek a számok azt mutatják, hogy az emberek egyfajta kényszerből tanulnak, nem pedig a saját örömszerzés céljából. Elsősorban a külső tanulási motivációs tényezők jelennek meg, „mint például „jutalomként” a magasabb fizetés vagy egyfajta „büntetésként” a munkahely elvesztése.

A második legfontosabb motivációs kategória a kutatásom szerint a tudás/ismeret iránti vágy, mint motivációs tényező (4,08-as átlag). Itt a „Szükségem van az új tudásra.” (5,08-as átlag) és a „Nélkülözhetetlen, hogy valaki frissítse a tudását.” (4,99-es átlag) feltevés jelent meg, mint legmeghatározóbb motivációs tényező. Ezekhez a motivációs szempontokhoz is kapcsolható a munkahelyi követelmény, hiszen egy folyamatosan fejlődő tudásalapú társadalomban élünk, ahol az adott szakmához tartozó képzettségi követelmény folyamatosan bővül.

Végül egy kevésbé jelentős motivációs tényezőként jelent meg a társasághoz való tartozás igénye (3,3-es átlag). Itt az „Önbizalom erősítése.” (3,3-es átlag) és a „Csoporthoz való tartozás igénye.” (2,98-as átlag) emelhető ki. Megállapítható, hogy a képzések alkalmával az emberek már nem új emberi kapcsolatokat kívánnak kiépíteni. (4. táblázat)

³ A válaszadók az egyes motivációs tényezőkhez kapcsolódó állításokat rangsorolhatták 7-es skálán.

4.táblázat
A válaszadók véleménye a munkahelyhez kötődő tanulási motivációkról
Skála 1-7-ig (n=127)

	N	Minimum	Maximum	Átlag
Munkaerő piacra történő bejutás vagy a bennmaradás feltétele a folyamatos tanulás	127	2	7	5,76
Munkavállalóként szeretne javítani alacsonynak tartott fizetésén.	127	1	7	5,43
A munkahely szakmai képzést vagy átképzést követel meg.	127	1	7	5,31
Fogyatékosként speciális munkakörben szeretne dolgozni.	127	1	7	2,91
Elismertség, karrier, társadalmi pozíció elérése a cél.	127	1	7	4,45
Azért tanulok, hogy magasabb legyen a fizetésem.	127	1	7	5,86
Azért tanulok, hogy megtudjam tartani a munkám.	127	1	7	5,19
Azért tanulok, hogy munkát találjak.	127	1	7	5,66
Valid N (listwise)	127			

4.6 A nyelvtudás vizsgálata

A kérdőív harmadik része a nyelvtudással kapcsolatos kérdéseket tartalmazta, melyek az alábbi részekre oszthatóak:

- Az előzetes nyelvismeret befolyásoló hatása
- A nyelvi képzések és nyelvtanulási akadályok
- Az egyes nyelvtanulási formák hatásossága

A következő alpontok a nyelvtudásra vonatkozó kérdésekre adott válaszok eredményeit tartalmazzák.

Az előzetes nyelvismeret befolyásoló hatása

A kutatás a gyermekkorban megjelenő nyelvtanulással kapcsolatosan is tartalmazott információgyűjtő kérdéseket. Azt feltételezzük, hogy a felnőttek nyelvtudására hatással lehet a gyermekkori nyelvtanulás. A kutatás eredményei alapján a megkérdezett személyek már általános iskolás éveik alatt tanultak valamilyen idegen nyelvet és 52%-uk (67 fő) szeretett nyelvórákra járni. Csúpan a válaszadóknak a 25,2%-a rendelkezik negatív tapasztalatokkal a nyelvtanulást illetően, illetve 22,8% számára a nyelvtanulás semmilyen pozitív vagy negatív élményt nem jelentett. (5. táblázat)

5.táblázat

**A válaszadók gyermekkorban megjelenő nyelvtanulási motivációjának gyakorisága
(Mennyire szeretett nyelvet tanulni gyermekként?) (n=127)**

	Elemsszám	Százalék	Százalék
egyáltalán nem	8	6,3	6,3
kicsit igen	24	18,9	18,9
annyira, mint az átlag	29	22,8	22,8
szívesen	39	30,7	30,7
legszívesebben	27	21,3	21,3
Total	127	100,0	100,0

Gyermekkorban leginkább az angol (63%), a német (60,6%) és az orosz (30,7%) jelent meg, mint nyelvtípus. (Részletesebb adatok a 3.sz. mellékletben.) Az orosz nyelv jelentősége annak köszönhető, hogy a válaszadók egy része már akkor élt, amikor még minden magyar általános iskolában az orosz volt a kötelező nyelv. A 80-as évektől viszont elsősorban a német, majd egyre inkább az angol terjedt el országsszerte.

Az adatok alapján a társalgási szintű nyelvtudást nagymértékben meghatározza a gyermekkori nyelvtanulás, de csak bizonyos nyelvfajtáknál. Pl.: Az angolt 85%-a a válaszadóknak gyerekként tanulta és felnőttként is beszéli, viszont a németet csúpan 29,26%. (Részletesebb adatok a 3.sz.mellékletben.) Ennek számos oka lehet. Az egyik, hogy az angol átvette a német nyelv státuszát, akkor amikor globális mértékű jelentőségűvé vált. A másik, hogy az általános iskolákban inkább az angolt részesítik előnyben.

Összességében elmondható, hogy a gyerekkori tanulási- tapasztalatok, élmények kihatnak a felnőttkorra, nemcsak az általános tanulási motivációt illetően, hanem a nyelvtanulással kapcsolatban is. Ez visszavezethető arra, hogy sok esetben a meglévő tudásra alapozva választanak nyelvet a felnőttek.

A nyelvi képzések és nyelvtanulási akadályok

Kerülő (2006) és Török (2006) adatai alapján a felnőttek tanulása elsősorban a munka világához köthető. A válaszadók 55,1%-a egyetért azzal, hogy a nyelvtudás szükséges lehet a munkahelyi feladatai ellátásához. Ezt igazolják azok az eredmények is, melyek szerint a megkérdezettek 70,1%-a már részt vett valamilyen nyelvi képzésen, elsősorban a munkaerőpiachoz kapcsolódó követelmények miatt. Pl.: új munkahely megszerzése, munkahely megtartása vagy munkahelyi előrelépés miatt. (Jelenleg 35,4%-a vesz részt valamilyen nyelvi képzésen, melynek 57%-a szintén a munkahelyhez kapcsolódóan tanul idegen nyelvet.) (Részletesebb adatok a 4.sz.mellékletben.)

A másik szempont, amely a kérdőív ezen szakaszában megjelent: a nyelvtanulási korlátok. A kutatások szerint a felnőtt tanulás korlátai között első helyen áll a képzések költsége, a tanfolyamok hosszúsága, a vizsgák szükségessége és az időhiány (a munkával eltöltött magas óraszám miatt). Azonban számos más tényező is megakadályozhatja a tanulási folyamatot. Ezeket a korlátokat általánosságban három nagy csoportba oszthatjuk:

1. Személyes korlátok: tandíj, munkahelyi/ családi kötelezettségek stb.
2. Intézményi korlátok: szükséges képzések hiány, túl hosszú képzések, magas belépési követelmény stb.
3. Múltbéli csapódások/kudarcélmények: rossz jegyek, negatív tapasztalatok a tanulás területén stb.

Ezek a nehézségek a nyelvtanulás területén is megjelenhetnek, hiszen a nyelvi képzések a sikeres tanulás érdekében hosszúak és költségesek. A vizsgálatból kiderül, hogy a válaszadók 63%-a jelenleg nem tanul semmilyen idegen nyelvet. A kérdőív a legáltalánosabb tanulási korlátokat tartalmazta: anyagi okok, rossz iskolai tapasztalat, tanulási kedv hiánya, negatív családi támogatás, munkahelyi passzivitás, időhiány és a távolság. A tanulási nehézségek közül a megkérdezettek elsősorban az anyagi korlátokat és az időhiányt jelölték válaszul, mint akadályozó tényezőt. Arra következtethetünk, hogy az elmúlt években romló országos, gazdasági helyzet következtében a felnőttek egyre kevesebb pénzt és energiát fordítanak nemcsak a kulturálódásra, de a tanulásra is.

A nyelvtanulási formák hatásossága

Az utolsó szempont, amely a nyelvtudásra vonatkozó kérdéskörbe tartozott, hogy milyen hatásosnak értékelik a kérdőív kitöltői a megadott nyelvtanulási formákat. Az

eredmények szerint a leghatásosabb tanulási formák a magánóra (6,08-as átlag), a nyelvi csoport (5,5-es átlag) és a nyelvtanfolyam (4,12-es átlag). (6.táblázat) A magánóra az elmúlt években a legkedveltebb tanulási forma, de az intézményi keretek között zajló nyelvtanulás is egy inkább meghatározóvá válik.

6.táblázat
Az egyes nyelvtanulási formák hatásossága egy 1-7-ig értékelhető skálán
(n=127)

	N	Minimum	Maximum	Átlag
Az egyes nyelvtanulási formák hatásossága: magánóra	127	1	7	6,08
Az egyes nyelvtanulási formák hatásossága: nyelvi csoport (5-6fő)	127	1	7	5,50
Az egyes nyelvtanulási formák hatásossága: nyelvtanfolyam (15-20fő)	127	1	7	4,12
Az egyes nyelvtanulási formák hatásossága: autodidakta mód	127	1	7	3,24
Az egyes nyelvtanulási formák hatásossága: e-learning	127	1	7	2,75
	127			

4.7 Az idegennyelv-tanulási motiváció vizsgálata

A kérdőív negyedik része, a megkérdezettek idegennyelv-tanulási motivációira vonatkozó kérdésekre adott válaszok eredményeit foglalja össze. A kérdőív 35 állítást tartalmazott, ahol egy 1-7-ig terjedő skálán⁴ kellett értékelni a különböző állításokat. A 35 db állítás a nyelvtanulási tényezők és a kutatás folyamán felállított hipotézisek segítségével különböző egységekbe osztható:

- Az instrumentalitás igény (egzisztenciális indítékok) mértéke
- A megjelenő integrativitás igénye
- A család szerepe a nyelvtanulásban
- A nyelvtanulási nehézségek/akadályok jelentősége

⁴ 1-es szám szerint egyáltalán nem ért egyet, a 7-es szám szerint teljes mértékben egyetért.

Az első csoportba azok a motivációs tényezők tartoznak, melyek nem a nyelv életbeli hasznosságával foglalkoznak. Ide tartozik az instrumentális motiváció, illetve az ahhoz kapcsolódó egzisztenciális indítékok.

Az instrumentalitás igénye azokat a motivációs tényezőket tartalmazza, melyek a tanultak hasznosíthatóságát állítja a középpontba. (Pl.: külföldi munka; egzisztenciális indítékként: munkahelyi előrelépés, magasabb fizetés, jobb életkörülmények stb.) A vizsgálat előtt azt feltételeztük, hogy az egzisztenciális indítékok nagymértékben megjelennek, mint a nyelvtanulás befolyásoló tényezői.

A válaszadók véleménye szerint azonban a nyelvtanulás a munkahelyi feladatok ellátása (4,54-es átlag) érdekében jöhet létre, elsősorban a szükségesség céljából és nem pedig a nyelvtanulás okozta örömek következtében (4,63-as átlag). (7. táblázat)

7. táblázat
Az instrumentális motivációhoz kapcsolódó állítások átlagos válaszadása
egy 1-7-ig értékelhető skálán (n=127)

	N	Minimum	Maximum	Átlag
Azért tanulok nyelv(ek)et, mert szükségem lehet rá és nem azért, mert szeretek nyelvet tanulni.	127	1	7	4,63
Azért tanulom az általam választott idegen nyelv(ek)et, mert szükséges a munkahelyi feladataim ellátásához.	127	1	7	4,54
Azért tanulom az általam választott idegen nyelv(ek)et, hogy külföldön tudjak dolgozni/ tanulni.	127	1	7	3,88
Szeretnék külföldön dolgozni.	127	1	7	4,33
Azért tanultam az általam választott idegen nyelv(ek)et, mert szükségem volt hozzá a diplomához.	127	1	7	3,67
Azért tanulom az általam választott idegen nyelvet, hogy nyelvvizsgám legyen belőle.	127	1	7	3,99
N	127			

A kutatás további adatai szerint a válaszadók 74%-a a külföldi munka, illetve a külföldön folytatott tanulmányok miatt fontosnak tartja a nyelvtanulást. (A válaszok átlaga: 3,88) (8.táblázat) Ebből arra következtethetünk, hogy az általunk megkérdezett felnőtteknél a

nyelvtanulás elsősorban az egzisztenciális indítékokhoz köthető, azzal a kutatással szemben, melyet Török Dóra és Csizér Kata készített angol egyetemisták körében, ahol az egzisztenciális indíték alacsony mértékű volt.

8. táblázat
A külföldi munka/ tanulmányok fontossága
egy 1-7-ig értékelhető skálán (n=127)

	Elemsszám	Százalék	Százalék
egyáltalán nem ért egyet	27	21,3	21,3
kevésbé ért egyet	14	11,0	11,0
kicsit egyetért	12	9,4	9,4
többé kevésbé egyetért	16	12,6	12,6
egyetért	25	19,7	19,7
nagyon egyetért	18	14,2	14,2
leginkább egyetért	15	11,8	11,8
Összes	127	100,0	100,0

A második nagy egységbe azok az állítások sorolhatóak, melyek az integratív motiváció fogalmát erősítik. Az integrativitás igénye egyfajta érzelmi kötődés következtében alakul ki, ahol a tanuló szeretne integrálódni, vagyis szeretne a célnyelv beszélőihez hasonlítani, az adott kultúrát jobban megismerni. A kutatás folyamán azt feltételeztük, hogy a megkérdezettek, ha nem a munkahelyi elvárás következtében tanulják az adott nyelvet, akkor a nyelvtanulás oka elsősorban az integrativitás igénye. Ezzel szemben a vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a válaszadók nem szeretnék az általuk választott nyelv népcsoportját jobban megismerni. Az átlagos válaszok alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy az integratív motiváció egyedül abban nyilvánul meg, hogy egy nyaralás alkalmával a szükséges nyelvi ismeretek meglegyenek a könnyebb tájékozódás érdekében. (3,75-ös átlag) (9. táblázat)

9. táblázat
Az integratív motivációhoz kapcsolódó állítások átlagos válaszadása
egy 1-7-ig értékelhető skálán (n=127)

	N	Minimum	Maximum	Átlag
Azért fontos számomra, hogy minél több idegen nyelven beszéljek, hogy több népcsoportot megismerhessek.	127	1	7	3,06
Azért tanulom az általam választott idegen nyelv(ek)et, mert szeretnék külföldiekkel megismerkedni.	127	1	7	3,19
Azért tanulom az általam választott idegen nyelv(ek)et, hogy megértssem az idegen nyelvű dalszövegeket.	127	1	7	2,37
A külföldiek közvetlenek és vendégszeretőek.	126	1	7	3,41
Azért tanulom az általam választott idegen nyelvet, mert szeretnék az adott nyelv anyországába elutazni.	127	1	7	3,75
	126			

A harmadik elkülöníthető kérdéscsoport a család befolyásoló hatásával foglalkozik. Kutatásunkban azt feltételeztük, hogy a családnak nagymértékű szerepe van a felnőttek nyelvtanulásában. Itt elsősorban a nyelvválasztásra, a nyelvtanulás elkezdésére és a nyelvtanulásban megjelenő segítségnyújtásra gondoltunk. Hipotézisünk a Kormos Judit és Csizér Kata (2005) kutatásán alapult. Megállapításunk a feldolgozott adatok alapján, hogy felnőttkorban a család már nem tud olyan nagymértékű segítséget nyújtani a nyelvtanulásban, mint gyermekkorban. Az átlagos válaszokat nézve az 1-7-ig terjedő skálán leginkább a 2-es és 3-as érték jelent meg. Ez azt jelenti, hogy a megkérdezettek esetében a családnak nem volt befolyásoló hatása abban, hogy idegen nyelvet kezdtek el tanulni vagy pedig nem. (10.táblázat)

10. táblázat
A család, mint befolyásoló tényezőhöz kapcsolódó állítások átlagos válaszadása
egy 1-7-ig értékelhető skálán (n=127)

	N	Minimum	Maximum	Átlag
A család fontos szerepet játszott abban, hogy idegen nyelv(ek)et kezdtem el tanulni.	127	1	7	3,09
A család segített az idegen nyelvválasztásban.	127	1	7	2,67
A család segítséget nyújtott az idegen nyelvtanulásban.	127	1	7	3,38
	127			

Végül az utolsó szempontba azok az állítások tartoznak, melyek a nyelvtanulási nehézségekkel, valamint a nyelvtanulási akadályként megjelenő nyelvhasználati félelemmel foglalkozik. Sz. Molnár Anna tanulmánya alapján azt feltételeztük, hogy nyelvtanulási akadályként merülhet fel a nyelvhasználati félelem. Az elemzés szerint a felnőttek sokszor tehernek érzik a nyelvtanulást (4,02), de nem érzik kellemetlenül magukat, ha például rosszul ejtenek ki egy szót (3,76). (11. táblázat)

11. táblázat
A nyelvtanulási nehézségekkel kapcsolatos állítások átlagos válaszadása
egy 1-7-ig értékelhető skálán (n=127)

	N	Minimum	Maximum	Átlag
Sokszor kellemetlenül érzem magam, ha idegen nyelven kell, hogy megszólaljak.	127	1	7	3,69
Kényszernek érzem az idegen nyelv tanulását.	127	1	7	3,34
Ha a nyelvi csoportban beszélnem kell, mindig ideges leszek.	127	1	7	3,91
Ha rosszul ejtek ki egy szót, kellemetlenül érzem magam.	127	1	7	3,76
Van, amikor tehernek érzem a nyelvtanulást.	127	1	7	4,02
Számomra nehézséget okoz a nyelvtanulás.	127	1	7	3,61
A nyelvi csoportban nem merek jelentkezni, hogy válaszoljak a tanár kérdésére.	127	1	7	3,57
	127			

5. Összegzés

Dolgozatomban törekedtem a felnőttek tanulási motivációinak az elméleti hátterét bemutatni, elsősorban a fogalmi és a motivációelméleti megközelítéseket előtérbe helyezve. Valamint igyekeztem hazai és külföldi felnőtt tanulási és nyelvtanulási motivációval foglalkozó vizsgálatokat ismertetni, összehasonlítani. Ezek ismeretében a felnőttek nyelvtanulási motivációival kapcsolatos témakörben végeztem kérdőíves vizsgálatot. A kérdőív témakörei a megkérdezettek személyes adatai; családi háttere; általános tanulási motivációi; idegennyelv-tudására vonatkozó háttér adatok. A megkérdezettek idegennyelv-tanulási motivációs jellemzői lehetővé tették, hogy a nyelvtanulást támogató, motiváló és akadályozó tényezőket megismerjem. Olyan kérdésekre is választ kapjak, hogy a munkahelyi követelmények mellett milyen egyéb indítékok vannak a felnőtt nyelvtanulás hátterében, a szülőknek és a családnak van-e szerepe, milyen korlátai vannak a felnőttek nyelvtanulásának.

Az adatok elemzése során igyekeztem a kérdőív segítségével összegyűjtött adatokat elemezni. A megállapítások a vizsgált mintára érvényesek, de alapul szolgálhatnak egy későbbi reprezentatív vizsgálat elvégzéséhez.

Az első hipotézis melyben Kerülő (2006) és Török (2006) kutatásai alapján azt állítjuk, hogy a munkahelyi követelmények motiválják a nyelvet tanulókat, beigazolódott. A kutatás eredményei alapján a válaszadók 55,1%-a egyetért azzal, hogy a munkahelyi feladatai ellátásához szükséges lehet az idegen nyelvtudás, valamint, akik valamilyen formában tanultak vagy tanulnak idegen nyelvet, azok elsősorban a munkához kapcsolódóan szereznek nyelvi ismereteket. Pl.: új munkahely megszerzése, munkahelyi előrelépés vagy munkahely megtartása céljából.

A második hipotézis, melyben azt feltételeztük, hogy a felnőtteknél a tanult nyelv életbeli hasznossága (instrumentális motiváció mértéke) jelentős, részben beigazolódott. Ennek az az oka, hogy a válaszadók a külföldi munka miatt fontosnak tartják az idegen nyelv tanulását, illetve azoknak is fontos akiknek nyelvvizsgára van szükségük a diploma megszerzése érdekében. (Ez csak az egyetemi/főiskolai diplomával rendelkezőknél jelent meg, mint motivációs tényező.)

A harmadik hipotézis, melyet arra alapoztunk, hogy akik nem munkahelyi követelmény következtében tanulnak nyelvet, vagyis szeretnék az adott nyelv beszélőjéhez hasonlítani, kultúrájukat jobban megismerni (vagyis magas az integrativitás igénye), nem igazolódott.

Török (2006) adatai alapján, azok a felnőttek, akik magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek szívesebben részt vesznek különböző képzéseken, amely azt bizonyítja, hogy magasabb tanulási motivációval rendelkeznek. Ez alapján negyedik hipotézisünkben azt feltételeztük, hogy a magasabb iskolai végzettségűeknek nemcsak az általános tanulási motivációjuk erősebb, hanem az idegen nyelv tanulási motivációjuk is, beigazolódott. A kutatás eredményei szerint a szülők esetében minél magasabb az iskolai végzettség, annál nagyobb valószínűséggel beszélnek valamilyen idegen nyelvet. Ugyanez a következtetés vonható le a megkérdezettek esetében is, hiszen a növekvő iskolai végzettség egyenes arányosságban áll a beszélt idegen nyelv számával.

Az ötödik hipotézisünkben Kormos- Csizér (2005) kutatásának eredményei alapján a család szerepét meghatározónak véltük a felnőttkori nyelvtanulásban. Ez a hipotézis nem igazolódott, hiszen az elemzés következtében azt mondhatjuk, hogy felnőttkorban a család már nincs akkora hatással az egyén fölé, hogy befolyásolja tanulási szándékát akár a nyelvtanulás, akár más érdeklődés területén.

Az Eurobarometer (2005) által végzett kutatás szerint az Európai Unió állampolgárai a motivációhiány, a pénzhiány és az időhiány miatt nem tanulnak idegen nyelvet. A hatodik hipotézisünk az Eurobarometer (2005) vizsgálat eredményei alapján az volt, hogy nyelvtanulási akadályként elsősorban az anyagi korlátok és az időhiány merül fel. Ez a hipotézis beigazolódott, hiszen a megkérdezettek esetében a leginkább meghatározónak vélt akadály az anyagi korlát és az időhiány volt.

Sz. Molnár (2009) szerint a felnőttkori tanuláshoz erős gátja a megfélemléstől való félelem és a korábbi rossz iskolai tapasztalatok. A hetedik hipotézisünkben azt feltételeztük, hogy az általunk megkérdezett felnőtteknél megjelenik a nyelvhasználati félelem, mint nyelvtanulási akadály, nem igazolódott. Igaz, hogy a megkérdezettek sokszor tehernek érzik a nyelvtanulást, de nem félnek az általuk elsajátított nyelvi tudást használni a hétköznapi életben.

Összességében elmondhatjuk, hogy a nyelvtanulás szerepét, fontosságát a felnőtt nyelvtanulók érzékelik, de források (anyagi és idő) miatt gyakran csak akkor válnak igazán motiválttá, ha valamilyen munkahelyi vagy képzési követelményként is megjelenik.

A dolgozatomban elsődleges célja a felnőttek nyelvtanulási motivációinak a feltárása volt. A motivációk meghatározása nem túl könnyű, hiszen a kiváltó társadalmi szükségletek folyamatosan változnak. Ez a Tudományos Diákköri Konferencia dolgozatot segítséget nyújthat a nyelvtanulás fontosságának és jelentőségének a megértéséhez.

Felhasznált irodalom

1. Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E. és Bem, D. J. (1994): Pszichológia. Budapest, Osiris - Századvég Kiadó
2. Báthory Zoltán (1985): Tanítás és tanulás. Budapest, Tankönyvkiadó
3. Bakacsi Gyula (2000): Szervezeti magatartás vezetés. Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft.
4. Carver C.S. - Scheier M.F. (1988): Személyiségpszichológia. Budapest, Osiris Kiadó
5. Csapó Benő (2001): A nyelvtanulást és a nyelvtudást befolyásoló tényezők. *Iskolakultúra*, 8. sz. 25-35 p.
6. Csizér Kata és Kormos Judit (2007): Az angol nyelvtanulási motiváció alakulása Budapesten tanuló egyetemisták és főiskolások körében. *Magyar Pedagógiai*, 107. évf. 1. sz. 29-43 p.
7. Csoma Gyula: Felnőttoktatási sajátosságok
<http://www.oki.hu/printerFriendly.php?tipus=cikk&kod=problemak-05-Csoma-felnottoktatasi>
2012. április 12. 11:00 h
8. Dörnyei Zoltán (1987): A motiváció szerepe az idegen nyelv tanulásában. *Pszichológia*, 7. évf. 3. sz. 393-417p.
9. Dörnyei Zoltán (1996): Motiváció és motiválás az idegen nyelvek tanításában. *Modern Nyelvoktatás*, 4 3-21p.
10. Europeans and languages (INRA kutatás)
http://ec.europa.eu/languages/documents/2001-special-eurobarometer-survey-54-europeans-and-languages-%28report%29_en.pdf
2012. november 2. 8:00 h
11. Europeans and their languages (Eurobarometer kutatás)
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_243_sum_en.pdf
2012. október 29. 17:00 h
12. Fodor László (2007): Fejezetek a motivációkutatásból. Budapest, Gondolat Kiadó
13. Fröhlich, Werner (1996): Pszichológiai szótár. Budapest, Springer Hungarica Kiadó Kft.
14. Kerülő Judit (2006): A felnőttek tanulási motívumai. *Szín – Közösségi Művelődés*, 11. évf. 5. sz. 18-21 p.
15. Kiss Árpád (1963): A gazdaságos és eredményes tanulás képességének kialakulása. *Pszichológiai tanulmányok* 5. Budapest, Akadémia Kiadó

16. Kim Rita: A belső motivációt befolyásoló tényezők és megjelenésük a Montessori pedagógiában. *Új Pedagógiai Szemle*, 1998. 3. sz. 44-54.p.
17. Kormos Judit és Csizér Kata (2005): A családi környezet hatása az idegen nyelvi motivációra: Egy kvalitatív módszerekkel történő kutatás tanulságai. *Magyar Pedagógia*, 105. évf. 1. sz. 29-40 p.
18. Kósáné Ormai V. - Porkolábné B. K. - Ritoók P. (1984): Neveléslélektani vizsgálatok. Budapest, Tankönyvkiadó
19. Kozéki Béla (1975): Motiválás és motiváció. Budapest, Tankönyvkiadó
20. Maróti Andor (2005): Tanulmányok és előadások a felnőttek képzéséről. Budapest, Nyitott Könyv
21. Merriam, S. B., Brockett, R. G. (2007): The Profession and Practice of Adult Education. Jossey – Bass, San Fransisco
22. Mihály Ildikó (2003): Felnőttek tanulása- elméleti és gyakorlati tapasztalatok. *Új Pedagógiai Szemle*, 53. évf. 10 sz. 121-131.p.
23. O' Neil- Drillings (1999): Motiváció elmélet és kutatás. Budapest, Vince Kiadó
24. Paterson, R. W. K. (1979): Values, Education and the Adult. Routledge and Kegan Paul, London, Boston
25. Péter- Szarka Szilvia (2007): Az idegennyelv-tanulási motiváció jellemzői és változásai a felső tagozatos életkorban
<http://ganymedes.lib.unideb.hu:8080/dea/bitstream/2437/36584/5/Peter%20Szarka%20Szilvia%20ertekezes.pdf>
 2012. február 22. 13:00 h
26. Réthy Endréné (2003): Motiváció, tanulás, tanítás Miért tanulunk jól vagy rosszul? Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó
27. Sz. Molnár Anna (2009): A tanuló felnőtt. *Pedagógusképzés*, 7 évf. 2-3. sz. 199-220 p.
28. Török Balázs (2006): Felnőttkori tanulás – célok és akadályok. *Educatio*, 2. sz. 333-347 p.
29. Török Dóra – Csizér Kata (2007): Nyelvtanulási motiváció angol egyetemisták körében. *Iskolakultúra*, 11-12. sz. 38-49 p.
30. Zrinszky László (2005): A felnőttképzés tudománya. Bevezetés az andragógiába. Budapest, Okker Oktatási, Kiadói és Kereskedelmi RT.

Mellékletek

1.sz. melléklet:

Kitöltő lakóhelye (n=127)

	Elemszám	Százalék
Valid Berettyóújfalu	1	,8
Budapest	1	,8
Debrecen	78	61,4
Ebes	4	3,1
Egerszalók	1	,8
Elep	1	,8
Földes	1	,8
Füzesabony	1	,8
Hajdúböszörmény	4	3,1
Hajdúsámson	1	,8
Hajdúszoboszló	5	3,9
Mátészalka	1	,8
Miskolc	1	,8
Nádudvar	10	7,9
Nyíracsád	2	1,6
Nyíregyháza	10	7,9
Nyírlugos	2	1,6
Nyírtelek	1	,8
Ózd	1	,8
Püspökladány	1	,8
Összes	127	100,0

Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége (n=127)

	Elemszám	Százalék
általános iskolai bizonyítvány	2	1,6
szakmunkás bizonyítvány	19	15,0
szakközépiskolai/ gimnáziumi érettségi bizonyítvány	40	31,5
technikum	3	2,4
felsőfokú végzettség	21	16,5
főiskolai diploma	13	10,2
egyetemi diploma	26	20,5
tudományos fokozat (Ph.D., C.Sc., D.Sc. stb.)	3	2,4
Összes	127	100,0

Kitöltő foglalkozása *Gyakorisági táblázat (n=127)

	Elemzés	Százalék
egyetemi/ főiskolai hallgató	21	16,5
tanuló (iskolarendszerű felnőttképzésben)	1	,8
tanuló (iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben pl.: egyesületnél, felnőttképzési vállalkozásnál)	1	,8
fizikai dolgozó	17	13,4
szellemi beosztott/ alkalmazott	59	46,5
vezető	9	7,1
vállalkozó	7	5,5
nyugdíjas	2	1,6
háztartásbeli	3	2,4
munkanélküli	6	4,7
Total	126	99,2
Hiányzó adat	1	,8
Összes	127	100,0

Kitöltő foglalkozása egyéb, éspedig (n=127)

	Elemzés	Százalék	Százalék
egyetemi levelezős hallgató	124	97,6	97,6
óvodapedagógus	1	,8	,8
szellemi beosztott	1	,8	,8
Összes	127	100,0	100,0

2. sz. melléklet

Édesapja legmagasabb iskolai végzettsége (n=127)

	Elemsszám	Százalék
nem fejezte be az általános iskolát	3	2,4
általános iskolai bizonyítvány	16	12,6
szakmunkás bizonyítvány	52	40,9
szakközépiskolai/ gimnáziumi érettségi bizonyítvány	24	18,9
technikum	12	9,4
felsőfokú végzettség	7	5,5
főiskolai diploma	6	4,7
egyetemi diploma	7	5,5
Összes	127	100,0

Édesanyja legmagasabb iskolai végzettsége (n=127)

	Elemsszám	Százalék
nem fejezte be az általános iskolát	2	1,6
általános iskolai bizonyítvány	17	13,4
szakmunkás bizonyítvány	36	28,3
szakközépiskolai/ gimnáziumi érettségi bizonyítvány	38	29,9
technikum	7	5,5
felsőfokú végzettség	10	7,9
főiskolai diploma	14	11,0
egyetemi diploma	3	2,4
Összes	127	100,0

Édesapja beszél - e valamilyen idegen nyelvet? (n=127)

	Elemsszám	Százalék
igen	44	34,6
nem	83	65,4
Összes	127	100,0

Ha igen, milyen idegen nyelve(ke)t beszél? (angol) (n=127)

	Elemsszám	Százalék
igen	13	10,2
nem	114	89,8
Összes	127	100,0

Ha igen, milyen idegen nyelve(ke)t beszél? (német) (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	9	7,1
nem	118	92,9
Összes	127	100,0

Ha igen, milyen idegen nyelve(ke)t beszél? (orosz) (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	24	18,9
nem	103	81,1
Összes	127	100,0

Édesanyja beszél - e valamilyen idegen nyelvet? (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	46	36,2
nem	81	63,8
Összes	127	100,0

Ha igen, ilyen idegen nyelve(ke)t beszél? (angol) (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	6	4,7
nem	121	95,3
Összes	127	100,0

Ha igen, ilyen idegen nyelve(ke)t beszél? (német) (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	12	9,4
nem	115	90,6
Összes	127	100,0

Ha igen, ilyen idegen nyelve(ke)t beszél? (orosz) (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	33	26,0
nem	94	74,0
Összes	127	100,0

Édesanya legmagasabb iskolai végzettsége * Édesanya beszél - e valamilyen idegen nyelvet?
(n=127)

		Édesanya beszél - e valamilyen idegen nyelvet?		Összes
		igen	nem	
Édesanya legmagasabb iskolai végzettsége	nem fejezte be az általános iskolát	0	2	2
	általános iskolai bizonyítvány	0	17	17
	szakmunkás bizonyítvány	9	27	36
	szakközépiskolai/ gimnáziumi érettségi bizonyítvány	12	26	38
	technikum	4	3	7
	felsőfokú végzettség	7	3	10
	főiskolai diploma	11	3	14
	egyetemi diploma	3	0	3
	Összes	46	81	127

Édesapja legmagasabb iskolai végzettsége * Édesapja beszél - e valamilyen idegen nyelvet?
(n=127)

		Édesapja beszél - e valamilyen idegen nyelvet?		Összes
		igen	nem	
Édesapja legmagasabb iskolai végzettsége	nem fejezte be az általános iskolát	0	3	3
	általános iskolai bizonyítvány	0	16	16
	szakmunkás bizonyítvány	15	37	52
	szakközépiskolai/ gimnáziumi érettségi bizonyítvány	8	16	24
	technikum	6	6	12
	felsőfokú végzettség	6	1	7
	főiskolai diploma	5	1	6
	egyetemi diploma	4	3	7
	Összes	44	83	127

Beszél valamilyen idegen nyelvet? (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	97	76,4
nem	30	23,6
Összes	127	100,0

Édesapja beszél - e valamilyen idegen nyelvet? *
Beszél valamilyen idegen nyelvet? (n=127)

	Beszél valamilyen idegen nyelvet?		Összes
	igen	nem	
Édesapja beszél - igen	44	0	44
e valamilyen idegen nyelvet? nem	53	30	83
Összes	97	30	127

3. sz. melléklet

Milyen nyelvet tanult Ön az iskolai éve alatt? (angol) (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	80	63,0
nem	47	37,0
Összes	127	100,0

Milyen nyelvet tanult Ön az iskolai éve alatt? (német) (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	77	60,6
nem	50	39,4
Összes	127	100,0

Milyen nyelvet tanult Ön az iskolai éve alatt? (orosz) (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	39	30,7
nem	88	69,3
Összes	127	100,0

Milyen nyelv(ek)et beszél társalgási szinten? (angol) (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	70	55,1
nem	57	44,9
Összes	127	100,0

Milyen nyelv(ek)et beszél társalgási szinten? (német) (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	39	30,7
nem	88	69,3
Összes	127	100,0

Milyen nyelv(ek)et beszél társalgási szinten? (orosz) (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	6	4,7
nem	121	95,3
Összes	127	100,0

Milyen nyelvet tanult Ön az iskolai éve alatt? (angol)
*** Milyen nyelv(ek)et beszél társalgási szinten? (angol) (n=127)**

		Milyen nyelv(ek)et beszél társalgási szinten? (angol)		
		igen	nem	Összes
Milyen nyelvet tanult Ön az iskolai éve alatt? (angol)	igen	68	12	80
	nem	2	45	47
Összes		70	57	127

Milyen nyelvet tanult Ön az iskolai éve alatt? (német)
*** Milyen nyelv(ek)et beszél társalgási szinten? (német) (n=127)**

		Milyen nyelv(ek)et beszél társalgási szinten? (német)		
		igen	nem	Összes
Milyen nyelvet tanult Ön az iskolai éve alatt? (német)	igen	38	39	77
	nem	1	49	50
Összes		39	88	127

Milyen nyelvet tanult Ön az iskolai éve alatt? (orosz)
*** Milyen nyelv(ek)et beszél társalgási szinten? (orosz) (n=127)**

		Milyen nyelv(ek)et beszél társalgási szinten? (orosz)		
		igen	nem	Összes
Milyen nyelvet tanult Ön az iskolai éve alatt? (orosz)	igen	5	34	39
	nem	1	87	88
Összes		6	121	127

4.sz. melléklet

Ön részt vett már valamilyen nyelvi képzésen, átképzésen, továbbképzésen? (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	89	70,1
nem	38	29,9
Összes	127	100,0

Milyen célból vett részt nyelvi képzésen? (n=127)

	N	Minimum	Maximum	Átlag
Ha igen, milyen célból? munkahelyi előrelépés	127	1	2	1,85
Ha igen, milyen célból? munkahely megtartása	127	1	2	1,95
Ha igen, milyen célból? új munkahely megszerzése érdekében	127	1	2	1,86
Ha igen, milyen célból? új ismeretek megszerzése	127	1	2	1,73
Ha igen, milyen célból? átképzés	127	2	2	2,00
Ha igen, milyen célból? meglévő ismeretek kiegészítése	127	1	2	1,69
Ha igen, milyen célból? szabadidő eltöltés	127	1	2	1,91
Összes elemszám	127			

Jelenleg részt vesz valamilyen nyelvi képzésen? (n=127)

	Elemzés	Százalék
igen	45	35,4
nem	82	64,6
Összes	127	100,0

Milyen célból vesz részt nyelvi képzésen? (n=127)

	N	Minimum	Maximum	Átlag
Ha igen, milyen célból? munkahelyi előrelépés	126	1	2	1,91
Ha igen, milyen célból? munkahely megtartása	127	1	2	1,97
Ha igen, milyen célból? új munkahely megszerzése érdekében	127	1	2	1,91
Ha igen, milyen célból? új ismeretek megszerzése	127	1	2	1,88
Ha igen, milyen célból? átképzés	127	2	2	2,00
Ha igen, milyen célból? meglévő ismeretek kiegészítése	127	1	2	1,81
Ha igen, milyen célból? szabadidő eltöltése	127	1	2	1,94
	126			

5. sz. melléklet

A munkahelyi feladatok ellátásához szükséges a nyelvtanulás. (n=127)

	Elemzés	Százalék
egyáltalán nem ért egyet	14	11,0
kevésbé ért egyet	8	6,3
kicsit egyetért	11	8,7
többé kevésbé egyetért	24	18,9
egyetért	24	18,9
nagyon egyetért	25	19,7
leginkább egyetért	21	16,5
Total	127	100,0

A nyelvtanulás kényszerből zajlik. (n=127)

	Elemzés	Százalék
egyáltalán nem ért egyet	7	5,5
kevésbé ért egyet	10	7,9
kicsit egyetért	14	11,0
többé kevésbé egyetért	26	20,5
egyetért	24	18,9
nagyon egyetért	27	21,3
leginkább egyetért	19	15,0
Összes	127	100,0

Külföldi munka, mint nyelvtanulási motiváció. (n=127)

	Elemzés	Százalék
egyáltalán nem ért egyet	18	14,2
kevésbé ért egyet	13	10,2
kicsit egyetért	14	11,0
többé kevésbé egyetért	13	10,2
egyetért	25	19,7
nagyon egyetért	21	16,5
leginkább egyetért	23	18,1
Összes	127	100,0

A diplomához szükséges a nyelvtanulás. (n=127)

	Elemszám	Százalék
egyáltalán nem ért egyet	42	33,1
kevésbé ért egyet	7	5,5
kicsit egyetért	11	8,7
többé kevésbé egyetért	13	10,2
egyetért	20	15,7
nagyon egyetért	13	10,2
leginkább egyetért	21	16,5
Összes	127	100,0

**A nyelvvizsgálóhoz szükséges a nyelvtanulás.
(n=127)**

	Elemszám	Százalék
egyáltalán nem ért egyet	25	19,7
kevésbé ért egyet	17	13,4
kicsit egyetért	12	9,4
többé kevésbé egyetért	12	9,4
egyetért	24	18,9
nagyon egyetért	15	11,8
leginkább egyetért	22	17,3
Összes	127	100,0

6. sz. melléklet

Nyelvhasználati félelem megjelenése. (n=127)

		Sokszor kellemetlenül érzem magam, ha idegen nyelven kell, hogy megszólaljak.							Összes
		egyáltalán nem ért egyet	kevésbé ért egyet	kicsit egyetért	többé kevésbé egyetért	egyetért	nagyon egyetért	leginkább egyetért	
Életkori csoportok	19-25	5	6	3	3	5	3	2	27
	26-30	5	4	3	4	2	4	3	25
	31-45	10	9	9	10	10	4	8	60
	46-60	4	1	1	3	3	1	2	15
	Összes	24	20	16	20	20	12	15	127

A nyelvtanulás kényszerként való megjelenése. (n=127)

		Kényszernek érzem az idegen nyelv tanulását.						Összes	
		egyáltalán nem ért egyet	kevésbé ért egyet	kicsit egyetért	többé kevésbé egyetért	egyetért	nagyon egyetért		leginkább egyetért
Életkori csoportok	19-25	12	3	2	2	3	3	2	27
	26-30	5	6	2	6	2	0	4	25
	31-45	15	11	5	12	6	5	6	60
	46-60	3	3	0	3	2	1	3	15
	Összes	35	23	9	23	13	9	15	127

Nyelvhasználati félelem 2. (n=127)

		Ha a nyelvi csoportban beszélnem kell, mindig ideges leszek.						Összes	
		egyáltalán nem ért egyet	kevésbé ért egyet	kicsit egyetért	többé kevésbé egyetért	egyetért	nagyon egyetért		leginkább egyetért
Életkori csoportok	19-25	2	4	3	5	6	1	6	27
	26-30	5	2	5	2	4	3	4	25
	31-45	10	9	8	9	11	7	6	60
	46-60	4	2	1	2	3	0	3	15
	Összes	21	17	17	18	24	11	19	127

**Nyelvhasználati félelem 3.
(n=127)**

		Ha rosszul ejtek ki egy szót, kellemetlenül érzem magam.						Összes	
		egyáltalán nem ért egyet	kevésbé ért egyet	kicsit egyetért	többé kevésbé egyetért	egyetért	nagyon egyetért		leginkább egyetért
Életkori csoportok	19-25	1	4	3	7	3	3	6	27
	26-30	5	1	6	3	6	2	2	25
	31-45	10	11	7	13	9	6	4	60
	46-60	4	3	0	4	2	0	2	15
	Összes	20	19	16	27	20	11	14	127

**A nyelvtanulás teherként való megjelenése.
(n=127)**

		Van, amikor tehernek érzem a nyelvtanulást.						Összes	
		egyáltalán nem ért egyet	kevésbé ért egyet	kicsit egyetért	többé kevésbé egyetért	egyetért	nagyon egyetért		leginkább egyetért
Életkori csoportok	19-25	3	5	3	6	2	2	6	27
	26-30	2	2	7	7	1	1	5	25
	31-45	6	9	14	9	10	7	5	60
	46-60	1	1	3	2	2	2	4	15
	Összes	12	17	27	24	15	12	20	127

**A nyelvtanulás nehézségként jelenik meg.
(n=127)**

		Számomra nehézséget okoz a nyelvtanulás.						Összes	
		egyáltalán nem ért egyet	kevésbé ért egyet	kicsit egyetért	többé kevésbé egyetért	egyetért	nagyon egyetért		leginkább egyetért
Életkori csoportok	19-25	8	6	1	1	3	3	5	27
	26-30	4	5	5	3	4	0	4	25
	31-45	13	6	17	9	7	2	6	60
	46-60	1	0	4	1	2	3	4	15
	Összes	26	17	27	14	16	8	19	127

A nyelvhasználati félelem 4. (n=127)

		A nyelvi csoportban nem merek jelentkezni, hogy válaszoljak a tanár kérdésére.							
		egyáltalán nem ért egyet	kevésbé ért egyet	kicsit egyetért	többé kevésbé egyetért	egyetért	nagyon egyetért	leginkább egyetért	Összes
Életkori	19-	8	2	2	5	5	1	4	27
csoportok	25								
	26-	6	4	3	3	5	1	3	25
	30								
	31-	12	12	10	7	10	6	3	60
	45								
	46-	2	1	2	1	2	4	3	15
	60								
Összes		28	19	17	16	22	12	13	127

7. sz. melléklet

Kérdőív nyelvtanulási motiváció témában

Szücs Szabina vagyok a Debreceni Egyetem Andragógia Tanszékének III. éves andragógia szakos hallgatója. A következő kérdőív megválaszolásával a Tudományos Diákköri Konferencia dolgozatom elkészítéséhez nyújt segítséget. A kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, az adatokat bizalmasan kezelem, ezért is kérném, hogy őszintén válaszoljon. A kérdések egyik részénél az előre megadott válaszok közül kell választani az Ön által leginkább megfelelőnek tartottat, másik részükénél nyitott kérdésekre kell saját szavaikkal kifejezni véleményüket. ***Segítségét előre is köszönöm!***

I. Személyes adatok: (Kérem, válaszát karikázza be!)

1. Nem:

1. férfi
2. nő

2. Életkor:

3. Családi állapot:

1. házas
2. élettársi kapcsolat
3. nőtlen
4. hajadon
5. elvált
6. özvegy

4. Lakóhely (város):.....

5. Foglalkozás:

1. egyetemi / főiskolai hallgató
2. tanuló (iskolarendszerű felnőttképzésben)
3. tanuló (iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben pl.: egyesületnél, felnőttképzési vállalkozásnál)
4. fizikai dolgozó
5. szellemi beosztott/alkalmazott
6. vezető
7. vállalkozó
8. nyugdíjas
9. háztartásbeli
10. munkanélküli
11. egyéb, éspedig:

II. Családra vonatkozó kérdések: (Kérem, válaszát karikázza be!)

6. Édesapja legmagasabb iskolai végzettsége:

1. nem fejezte be az általános iskolát
2. általános iskolai bizonyítvány
3. szakmunkás bizonyítvány
4. szakközépiskolai/ gimnáziumi érettségi bizonyítvány
5. technikum
6. felsőfokú végzettség
7. főiskolai diploma
8. egyetemi diploma
9. tudományos fokozat (Ph.D., C.Sc., D.Sc. stb.)
10. egyéb, éspedig:

7. Édesapja beszél –e valamilyen idegen nyelvet? (Ha nem, ugorjon a 9. kérdésre.)

1. igen
2. nem

8. Ha igen, milyen idegen nyelve(ke)t beszél? (Több válasz is jelölhető.)

1. angol
2. német
3. orosz
4. francia
5. spanyol
6. olasz
7. holland
8. román
9. kínai
10. japán
11. egyéb, éspedig:

9. Édesanyja legmagasabb iskolai végzettsége:

1. nem fejezte be az általános iskolát
2. általános iskolai bizonyítvány
3. szakmunkás bizonyítvány
4. szakközépiskolai/ gimnáziumi érettségi bizonyítvány
5. technikum
6. felsőfokú végzettség
7. főiskolai diploma
8. egyetemi diploma
9. tudományos fokozat (Ph.D., C.Sc., D.Sc. stb.)
10. egyéb, éspedig:

10. Édesanyja beszél –e valamilyen idegen nyelvet? (Ha nem, ugorjon a 12. kérdésre.)

1. igen
2. nem

11. Ha igen, milyen idegen nyelv(ek)et beszél? (Több válasz is jelölhető.)

1. angol
2. német
3. orosz
4. francia
5. spanyol
6. olasz
7. holland
8. román
9. kínai
10. japán
11. egyéb, éspedig:

12. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:

1. nem fejezte be az általános iskolát
2. általános iskolai bizonyítvány
3. szakmunkás bizonyítvány
4. szakközépiskolai/ gimnáziumi érettségi bizonyítvány
5. technikum
6. felsőfokú végzettség
7. főiskolai diploma
8. egyetemi diploma
9. tudományos fokozat (Ph.D., C.Sc., D.Sc. stb.)
10. egyéb, éspedig:

III. Motivációra vonatkozó kérdések: (Kérem, válaszát karikázza be!)

13. Milyen tanuló volt Ön az iskolai évei alatt?

1. elégtelen
2. elégséges
3. közepes
4. jó
5. jeles
6. kitűnő

14. Milyen jegyeket szerzett átlagosan?

1. elégtelen
2. elégséges
3. közepes
4. jó
5. jeles

15. A következő állítások arra utalnak, hogy általában milyen célból tanulnak a felnőttek leginkább manapság - rangsorolja az alapján, hogy mennyire tartja fontosnak őket! (7 leginkább jellemző – 1 egyáltalán nem)

1.	Munkaerőpiacra történő bejutás vagy a bennmaradás feltétele a folyamatos tanulás.	1	2	3	4	5	6	7
2.	Munkavállalóként szeretne javítani alacsonyának tartott fizetésén.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Tudásvágy, kulturális érdeklődés.	1	2	3	4	5	6	7
4.	A munkahely szakmai képzést vagy átképzést követel meg.	1	2	3	4	5	6	7
5.	A magány elkerülése. Emberi kapcsolatok kialakítása.	1	2	3	4	5	6	7
6.	Elismertség, siker, karrier, társadalmi pozíció elérése a cél.	1	2	3	4	5	6	7
7.	„Második esély”, korábban el nem érhető végzettségi szint megszerzése.	1	2	3	4	5	6	7
8.	Fogyatékosként speciális munkakörben szeretne dolgozni.	1	2	3	4	5	6	7
9.	Önbizalom erősítése.	1	2	3	4	5	6	7
10.	Csoporthoz való tartozás igénye.	1	2	3	4	5	6	7

16. A következő állításokat rangsorolja az alapján, hogy mennyire ért vele egyet! (7 leginkább egyetért - 1 egyáltalán nem ért egyet)

1.	Azért tanulok, hogy magasabb legyen a fizetésem.	1	2	3	4	5	6	7
2.	Azért tanulok, mert szükségem van az új tudásra.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Azért tanulok, hogy új barátokat ismerjek meg.	1	2	3	4	5	6	7
4.	Azért tanulok, hogy meg tudjam tartani a munkám.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Azért tanulok, hogy a családom büszke legyen rám.	1	2	3	4	5	6	7

6.	Azért tanulok, mert érdekel az, amit új ismeretként megtanulhatok.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Azért tanulok, mert ma már nélkülözhetetlen, hogy valaki frissítse a tudását.	1	2	3	4	5	6	7
8.	Azért tanulok, hogy munkát találjak.	1	2	3	4	5	6	7
9.	Azért tanulok, hogy változatosabb, érdekesebb legyen az életem.	1	2	3	4	5	6	7
10.	Azért tanulok, mert örömet lelem benne.	1	2	3	4	5	6	7

IV. Nyelvtudásra vonatkozó kérdések: (Kérem, válaszát karikázza be!)

17. Mennyire szeretett Ön nyelvet tanulni gyermekként? (A skálán karikázza be a megfelelő számot! Az 1-es egyáltalán nem, az 5-ös a legszívesebben nyelvet tanult.)

1	2	3	4	5
----------	----------	----------	----------	----------

18. Milyen nyelvet tanult Ön az iskolai évei alatt? (Több válasz is jelölhető.)

1. nem tanultam idegen nyelvet
2. angol
3. német
4. orosz
5. francia
6. spanyol
7. olasz
8. holland
9. román
10. kínai
11. japán
12. egyéb, éspedig:

19. Milyen nyelv(ek)et beszél társalgási szinten? (Több válasz is jelölhető.)

1. nem beszélek idegen nyelvet
2. angol
3. német
4. orosz
5. francia
6. spanyol
7. olasz
8. holland
9. román
10. kínai
11. japán
12. egyéb, éspedig:.....

20. Ön részt vett már valamilyen nyelvi képzésen, átképzésen, továbbképzésen? (Ha nem, ugorjon a 24. kérdésre.)

1. igen
2. nem

21. Ha igen, milyen nyelv(ek)ből? (Több válasz is jelölhető.)

1. angol
2. német
3. orosz
4. francia
5. spanyol
6. olasz
7. holland
8. román
9. kínai
10. japán
11. egyéb, éspedig:

22. Ha igen, milyen célból? (Több válasz is jelölhető.)

1. munkahelyi előrelépés
2. munkahely megtartása
3. új munkahely megszerzése érdekében
4. új ismeretek megszerzése
5. átképzés
6. meglévő ismeretek kiegészítése
7. szabadidő eltöltés (saját örömszerzés, tudásvágy)

23. Ha igen, a képzés költségeinek nagyobb részét ki finanszírozta?

1. munkahely
2. állami - munkaügyi intézményrendszer
3. állami – EU-s pályázati támogatás
4. önköltséges
5. több finanszírozó
6. egyéb, éspedig:

24. Jelenleg részt vesz valamilyen nyelvi képzésen? (Ha nem, ugorjon a 29. kérdésre.)

1. igen
2. nem

25. Ha igen, mi az intézmény neve, ahol a nyelvi képzést végzi? (A válasz megadása önkéntes!)

.....

26. Ha igen, milyen nyelvet tanul? (Több válasz is jelölhető.)

1. angol
2. német
3. orosz
4. francia
5. spanyol
6. olasz
7. holland
8. román
9. kínai
10. japán
11. egyéb, éspedig:

27. Ha igen, milyen formában tanulja a nyelv(ek)et? (Több válasz is jelölhető.)

1. magánóra
2. nyelvi csoport (csoportonként 5-6 fő)
3. nyelvtanfolyam (tanfolyamonként: 15-20 fő)
4. autodidakta módon (önálló nyelvtanulás)
5. e – learning (távoktatás)

28. Ha igen, milyen célból? (Több válasz is jelölhető.)

1. munkahelyi előrelépés
2. munkahely megtartása
3. új munkahely megszerzése érdekében
4. új ismeretek megszerzése
5. átképzés
6. meglévő ismeretek kiegészítése
7. szabadidő eltöltés (saját örömszerzés, tudásvágy)

29. Milyen nyelveket tanulna szívesen, ha lenne rá lehetősége? (Több válasz is jelölhető.)

1. angol
2. német
3. orosz
4. francia
5. spanyol
6. olasz
7. holland
8. román
9. kínai
10. japán
11. egyéb, éspedig:

30. Milyen formában tanulna nyelvet? (Több válasz is jelölhető.)

1. magánóra
2. nyelvi csoport (csoportonként 5-6 fő)
3. nyelvtanfolyam (tanfolyamonként: 15-20 fő)
4. autodidakta módon (önálló nyelvtanulás)
5. e – learning (távoktatás)

31. Ha nem tanul semmilyen idegen nyelvet, miért nem tanul nyelvet? (Több válasz is jelölhető.)

1. anyagi okok
2. rossz iskolai tapasztalat
3. tanulási kedv hiánya
4. negatív családi támogatás
5. munkahelyi passzivitás Pl.: nincs szabadság
6. időhiány
7. távolság

32. Az egyes nyelvtanulási formákat mennyire tartja hatásosnak egy 1-7-ig terjedő skálán? (1 legkevésbé hatásos – 7 leginkább hatásos)

1.	magánóra	1	2	3	4	5	6	7
2.	nyelvi csoport (csoportonként 5-6 fő)	1	2	3	4	5	6	7
3.	nyelvtanfolyam (tanfolyamonként: 15-20 fő)	1	2	3	4	5	6	7
4.	autodidakta módon (önálló nyelvtanulás)	1	2	3	4	5	6	7
5.	e – learning (távoktatás)	1	2	3	4	5	6	7

V. Idegennyelv-tanulási motivációra vonatkozó kérdések:

33. Kérem, minden állítás után karikázza be az Ön állítását legjobban tükröző számot! (Az 1-es szám szerint egyáltalán nem ért egyet, a 7-es szám szerint teljes mértékben egyetért.)

1.	Azért fontos idegen nyelv(ek)et tanulni, hogy az ember műveltebbé váljon.	1	2	3	4	5	6	7
2.	Azért tanulok nyelv(ek)et, mert szükségem lehet rá és nem azért, mert szeretek nyelvet tanulni.	1	2	3	4	5	6	7
3.	Azért tanulom az általam választott idegen nyelv(ek)et, mert szükséges a munkahelyi feladataim ellátásához.	1	2	3	4	5	6	7
4.	Mindent megteszek a kitűzött céljaim elérésének érdekében.	1	2	3	4	5	6	7
5.	Azért fontos számomra, hogy minél több idegen nyelven beszéljek, hogy több népcsoportot megismerhessek.	1	2	3	4	5	6	7

6.	Sokszor kellemetlenül érzem magam, ha idegen nyelven kell, hogy megszólaljak.	1	2	3	4	5	6	7
7.	Az idegen nyelvtudás a legfontosabb a világon.	1	2	3	4	5	6	7
8.	Fontos számomra, hogy legalább egy idegen nyelven társalgási szinten tudjak.	1	2	3	4	5	6	7
9.	Az angol egy könnyen tanulható nyelv.	1	2	3	4	5	6	7
10.	Azért tanulom az általam választott idegen nyelv(ek)et, hogy külföldön tudjak dolgozni/ tanulni.	1	2	3	4	5	6	7

11.	Azért tanulom az általam választott idegen nyelv(ek)et, mert szeretnék külföldiekkel megismerkedni.	1	2	3	4	5	6	7
12.	Azért tanulom az általam választott idegen nyelv(ek)et, hogy megértsem az idegen nyelvű dalszövegeket.	1	2	3	4	5	6	7
13.	A külföldiek közvetlenek és vendégszeretőek.	1	2	3	4	5	6	7
14.	Szeretnék külföldön dolgozni.	1	2	3	4	5	6	7
15.	Fontos az idegen nyelvtudás egy művelt ember számára.	1	2	3	4	5	6	7

16.	Azért tanultam az általam választott idegen nyelv(ek)et, mert szükségem volt hozzá a diplomához.	1	2	3	4	5	6	7
17.	Kényszernek érzem az idegen nyelv tanulását.	1	2	3	4	5	6	7
18.	Ha a munkahelyem nyújtana nyelvi képzést szívesen részt vennék rajta.	1	2	3	4	5	6	7
19.	Mindent megteszek a nyelvtanulás érdekében.	1	2	3	4	5	6	7
20.	Szívesebben járok magánórákra.	1	2	3	4	5	6	7

21.	Szeretek kiscsoportban nyelvet tanulni.	1	2	3	4	5	6	7
22.	Szívesen tanulok nyelvet nyelviskolai keretek között.	1	2	3	4	5	6	7
23.	Azért tanulom az általam választott idegen nyelvet, hogy nyelvvizsgám legyen belőle.	1	2	3	4	5	6	7
24.	Ha a nyelvi csoportban beszélnem kell, mindig ideges leszek.	1	2	3	4	5	6	7
25.	Ha rosszul ejtek ki egy szót, kellemetlenül érzem magam.	1	2	3	4	5	6	7

26.	Van, amikor tehernek érzem a nyelvtanulást.	1	2	3	4	5	6	7
27.	Számomra nehézséget okoz a nyelvtanulás.	1	2	3	4	5	6	7
28.	A nyelvi csoportban nem merek jelentkezni, hogy válaszoljak a tanár kérdésére.	1	2	3	4	5	6	7
29.	Szívesen tanulnék nyelvet, de nincs anyagi lehetőségem a finanszírozásra.	1	2	3	4	5	6	7
30.	Azért tanulom az általam választott idegen nyelvet, mert szeretnék az adott nyelv anyanyelvére elutazni.	1	2	3	4	5	6	7

31.	Ha olcsóbbak lennének a nyelvtanárok, szívesen tanulnék több nyelvet is.	1	2	3	4	5	6	7
32.	Ha lenne rá lehetőségem tanulnék ritka nyelveket is.	1	2	3	4	5	6	7
33.	A család fontos szerepet játszott abban, hogy idegen nyelv(ek)et kezdtem el tanulni.	1	2	3	4	5	6	7
34.	A család segített az idegen nyelvválasztásban.	1	2	3	4	5	6	7
35.	A család segítséget nyújtott az idegen nyelvtanulásban.	1	2	3	4	5	6	7

Köszönöm közreműködését!